МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТАЙ!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 97 (4110). ШОАТТА, 14 август, 1965 шу. Мах 2 кеп.

ХИЙ—КХАШКА

Коммунистически парте Центральни Комитета мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра, юрта боахам дIахо дегIабоалабара, паччахьалкхенна дукхагIа ялат, дулх, шура, кхыйола а продукци йохкара тIагIертта къахьегаш ба Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхой.

Ка бола ялат, хьажкIаш, шекара свекла, кхыйола культураш тешшаме хьувкъаяра Iалаьмате боккхача лоархIаме да хий дехка лаьтташ леладелга дегIадоаладар. Из дика кхета а деш республика колхозашеи совхозашеи хинбоахама дукха гIирсаш хьалдаьд. Укх шера дIадийна ялаташ хьувкъалара 90 эзар совгIа гектара тIа хий дилладар вайцига.

Ханнахьа хий дехкарах хьадоала доккха беркат дика довза а довзаш лелабу из болх Шаьла района боахамаша. Укх шера 4487 эзар гектара тIа хий дилла дезаш яр района колхозаши совхозаши, хIаьта хIанзлехьа 4357 гектара тIа хий диллад цар. ЛерттIа йоакхо еш лелабу из лоархIаме болх Гудермесски района боахамаша а.

Цу тайпара масалаш кхы а доаладе йиш яр. Дукхача колхозий, совхозий кулгалхоша, специалисташа деррига а ду хий дехка лаьтташ дукхагIа хилийтара; кхашка ма эшша хий диллара а цунга хьежжа дIайийна хIамаш хьувкъаяра а.

Цхьабакъда, гаьнна массане а иштта терко яц дIайийнача хIамашта хий дехкара. Кердадар, толашагIдар юкъекхахьара даькъе, ялат хьувкъадара керда наькъаш лехара даькъе кхыча боахамашта хьокхам телаш хила боагIа Грозненски района Предгорненски опытно-производственни боахам. Бакъда, гIулакхашка диллача из ишта дац. Масала, планах 1181 эзар гектара тIа хий дилла дезача 554 гектара тIа мара дилладац. Хий диллара план аханел кIезига совгIа мара кхоачашъяьяц Ачхой-Мартана района боахамаша а. Из гIулакх кхы а вогIа леладу лонагIа йолча хана йокъал латтача Шелковской районе, хий дехка дукха лаьтташ долча Сунженски районе.

ДогIан хьисапе хий деттача установкаех къаьстта во пайда эц цу района «Коммунизмага бода никъ» яхача колхозе. Трактораштa тIалатта цу тайпара итт установка я колхозе. Нагахьа санна царех леррттIа пайда ийшача йоккхача майдан тIа эшшача хана хий дилла йиш яр. Бакъда, цига кхыча бесса даьд. Хий детта установкаш тIера Iо а яьха кхы балхаш де хьожаьй итте а трактор.

Кхаш леладераштa Iалаьмате бехктокхаме ха я хIанзаръяр, хIана аьлча хIанз лард йолларга хьежжа ялат, кхыйола культураш хьувкъаргья хьатIадоагIача шера. Цудухьа къаьстта терко е еза ка бола ялат чуийпа а даьнна аьхача лаьттан тIа влагозарядкови хий диллара. Шенхаштта терко еш леладе дезаш да ялатаи доакъарийнеи дIайийнача хьажкIашта хий дуллилга а.

Цхьабакъда, хIанзарчоа цу балхий хайра йоакхо яц цхьайолча районий колхозашеи совхозашеи. Масала, влагозарядкови хий дуллилга геттара леладу Наурски района Ленина цIерахча колхозеи «Терский» яхача совхозеи. Ленина цIерахча колхоза комплексни бригаде 250 гектара тIа тIунал соцае лаьрхIад. Из геттара ийса гIулакх да, цхьабакъда, итташ тракторaш йолча цу колхозе хIанзалца цхьа трактор кораяьяц хий дилла харшаш даха. Цунгара дIа мел ийккхар кийча доллаше а.

Влагозарядкови хий диллара лерттIа оарцагIбалац дукхача кхыча боахамий кулгалхой, специалисташ. Из цхьаккха дича а ла мегаргдолаш дац.

Хий дехкаро хьувкъам наьха санна лакхбеш хилар дага а кхоабаш из болх лакхача боараме а сиха а чакхбаккхара деррига а де деза парте райкомаша, юртбоахама районни управленеша, колхозийи совхозийи кулгалхоша, партийни организацеша, специалисташа.

Вай республике деррига хьалаш да хьажкIашта, шекара свеклана, шоллагIа дIайийнача хьажкIашта, кхыйолча а культураштa ханнахьа а ма эша а хий диллара. ДогIан хьисапе хий детта ши бIаь гаргга машина я республике. Кертгердар да царех кхетамца пайда эдар, царца болх бе ховргдола нах кийчбар. Геттара хоацахьа гIулакх да хий детта установкаш тIера Iо а йоахаш тракторaш кхыча балхашка хьежаяр.

Хий дехка дукха лаьтташ долча цхьайолча колхозашеи совхозашеи кIезига хьувкъалаьл укх шера ялат. Из хиннад соахка гурахьа а укх шера аьхкий а хий дуллилга тесса дитта моттигашка. Цудухьа хIанз ерригa торонаш оарцагIъяха еза уж кхоачамбоацараш балха юкъера дIадаха ра, гурахьа хIамаш дIаювргйолча лаьтта хий диллара.

Колхозийи совхозийи кулгалхоша, юртбоахама районни управленей специалисташа ха кхы тIехьа ца тетташ йоакхо е еза хIанз саготта хий дилла дезача кхашка харшаш дахара тракторaш а кхыйола эша техника а хьожаяра.

Доккхий дехкараш хьалхашка латт хина боахама гIирсаш хьалдеча организацешта. Махулла сихагIа чакхдаккха деза кхашта планировка елга, уж хий дилла мара ца дезаш кийчделга. ХIанз а тIехьа массанахьа кийчбаь баьннабац поливальщикаш. Цудухьа из гIулакх ишта латтача массанахьа а укх гаргтарча деношка белгалбе а Iомабе а беза хий дехкаш хургбараш. Уж эшшача инвентарaца а тIадувхача барзкъашца а Iалашбе беза.

Кхашка хий дуллилга толаме чакх даккхара чIоагIа лоархIам болаш ба поливальщикаша беча балха нийса мах телар, къахьегамцара цар безам совбаккхар. Цу дешай цахаддаш терко е еза.

Колхозийи совхозийи партийни организацеша, кулгалхоша, специалисташа, хий дехкараша тIагIертта къахьега деза хий дилла белгал мел даьча кхашка из дIакхачийтара. Цунга хьежжа хьувкъаргда ялат, кхыйола культураш.

АРУНА АСАФ АЛЕНА ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ЛЕНИНСКИ ПРЕМИ ДIЯЕННАЙ

МОСКВА, 12 август. (ТАСС). Тахан Кремле, Свердловски зале, торжественни хьале Инде общественни деятельницана Аруна Асаф Алена дIаелар «Халкъашта юкъера машар чIоагIбарах» луш йола дунен халкъашта юкъера Ленински преми. Лауреата дипломи медали пунна дIаелар дунен халкъашта юкъерча Ленински премей Комитета председателa академика Д. В. Скобельцына.

Гулбеннараша безаме тIайийцача Аруна Асаф Але къамаьл дир.

КОРЕЯ МУКЪАЯЬККХА 20 ШУ ДИЗАРА

Москве хинна торжественни собрани

МОСКВА, 12 август. (ТАСС). Кремлевски театре торжественни собрани ярца белгалдаьккхар Москверча къахьегамхой викалаша японски милитаристех Корея мукъаяьккха 20 шу дизар.

Президиуме — КПСС ЦК Президиума член, СССР Министрий Совета Председатела заместитель Д. С. Полянский, КПСС ЦК секретарь Ю. В. Андропов, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела заместитель Г. С. Дзоценидзе, СССР Министрий Совета Председатела заместитель К. Н. Руднев, кхыбараш, хIаьта ишта СССР-ера КНДР-а посол Ким Бен Дик, корейско-советски доттагIлеи Общества делегаци.

Собрани хьайийлар КПСС МГК секретара В. Я. Павлова.

Доклад йир Д. С. Полянске.

Цул тIехьагIа къамаьлаш дир СССР-ерча КНДР-а посола Ким Бен Дикеи корейско-советски доттагIлеи Общества делегацена керте латтача Хан Су Донеи.

Даьхенна—дукхагIа хьайбай продукци

1965 шера паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара шера план 10-ча августе кхаччалца мел кхоачашъяьй хьахьокхаш йола

СВОДКА

(шера план проценташца лаьрхIача)

Районаш	Дулх	Шура	Фуаш	Тха
Ачхой-Мартана	48	62	87	80
Ведана	65	73	87	55
Грозненски	49	68	77	101
Гудермеса	61	65	76	63
МалгIабика	52	62	63	81
Надтеречни	46	63	72	87
Наьсарен	44	65	64	78
Наурски	47	77	99,2	89
Ножай-Юрта	50	74	88	46
Советски	53	70	85	39
Сунженски	62	67	81	103
Урус-Мартана	66	61	89	59
Шаьла	66	63	83	65
Шелковской	47	65	75	105
г. Грозный	33	—	—	—
Ерригача республике гIолла	51	66	80	95

Дика аьттув болаш эттача ахнан ханах пайда а эцаш, республикерча хьалха латтача фермаша доаханна дукха дулх тIаккхетийтад, шура алсамъяьккхай, сийленца кхоачашду мехка хьалхашкара шоай декхараш. Масала, хьазцаргья вай паччахьалкхенга шура йохкара шера план республике юкъера лаьрхIача 10 август тIаккхоачаш 66 процент мара кхоачаш ца яьча метте, 78 процентагара 84 процентага кхоачаш из кхоачашъяь Грозненски районера «Ермоловский» яха, № 3 йола совхозаш, Шелковской районера Ленина цIерахи Кирова цIерахи йола колхозаш.

Цар а дукхача кхыча а фермаша даьха толамаш къайле йолаш дац. ГIулакх сенах латт аьлча, из латт, доахана продуктивность лакхъяра гIулакх укхаза лерттIа леладаь хиларах, доахан доажаделга кхетамца вIаштIехьдаьккха а дарегIча доакъарий чотах шура тIаеттаялийта а хиларах. Июль бетта хIара кхоабача Iаттагара деннеи бийсаннеи 8—10 литр шурий яьккхар Ермоловски, Грозненски, Горячеисточненски, № 1 йолча шурий, Знаменски, № 3 йолча совхозий хьайбаш леладераша.

Цу ханна 5—6 литрал дукхагIа яккхацар шура «Дружба», «Знаменский» «Горец», «Шалинский» яхача совхозашка. Вайна магарра, хьокхамашта юкъера юкъ йоккха я. Хьайбаш леладерашеи специалисташеи къаьстта уйла тIаяхийта езаш гIулакх да укх тIеххьарча хана кийчъеш йола шура чIоаггIа лохъялар. Масала, август бетта хьалхарча итт дийнахьа приемни пункташка дIачуеннай 2438 тонн шурий, из 270 тонн кIезигагагIа я июль бетта тIеххьарча итт дийнахьа дIаенна хинначул.

Бакъдар аьлча, июль бетта тIеххьара цхьа ди совгIа хиларах да аьнна ала йиш йолаш а да из. Цхьабакъда, керттердар из дац. Телхар фуд аьлча, из да, Советскии Гудермесскии районашкара дIаиккхача, республикерча ерригача районашка хьачутийнна шура кIезигъенна хилар. Селлара дукха из кIезигъяларах бехказа вала цхьаккха бахьан дац. Юрта боахамера деррига гIулакхаш сихденна хиларах уйла царгахьа айирза дукхача колхозийи совхозийи кулгалхоша а специалисташа а хьайбай боахам тесса бита хиларах латт керттердар.

БархIлагIа бутт ба хIанз, хIаьта а МалгIабика районерча боахамаша 62 процент мара кхоачашъяьяц шера шура йохкара план. Ишта хьал да Урус-Мартана, Надтеречни, Шаьла районашка а.

Боахамий кулгалхоша, тIехьаюсача фермай специалисташеи болхлошкеи хатта доагIаш да, маца кхоачашдергда оаш шоай декхараш, шу чакхдаларга хьежаш-м дац шо? аьнна.

ХIаьта августеи сентябреи де йиш йолаш дукха хIамаш да. Доахан доажаделгеи царна гIулакх делгеи кхетамца вIаштIехьдоаккхе, цу хана а йиш я шура алсамъяккха а фермашкара хьал дикка тоаде а.

Укх гаргарча деношка фуаш дохкара шера план кхоачашъяь доалаш да Наурски района боахамаш. Фуаш хьазцара балхаш дикагIа вIаштIехьдаьхад урусмартанхоша, шаьлахоша, ачхоймартанхоша.

Цхьабакъда, наьха санна тIехьайисай Гудермеса, Шелковской, Надтеречни, МалгIабика районаш. Приемни пункташка Iалаьмате кIезига фуаш дIачуденнад цу районий боахамаша август бетта хьалхарча итт дийнахь.

Паччахьалкхенга юртбоахама продукташ йохкара оттаяь план кхоачашъяр, КПСС ЦК мартовски Пленуме белгалдаьхача тайпара, — хIара боахама, района, областа, республикана закон да.

Юрташкарча къахьегамхой, специалистий, кулгалхой декхар — 1965 шера оттаяь паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара планаш кхоачашъелга Iалашдар дукха данза дисараш тIехьанхедар, хьайбай боахамерча кхоачамехи торонехи бизза пайда эяр.

Семилетка—ханал хьалха

БОККХА КХАЪ ХИННАБ КОЛЛЕКТИВА

Семилетка тIеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъергья яхача девизах болх беш я Грозненски крекинг - завода Н. Островске цIи лелаю № 13—14 йолча установка коллектив. Социалистически яхь лаьцай цо шоашта лоалахарча № 15—16 йолча установка коллективаца. Укх шера цу яхье лаим хьалха латташ хьайоагIа № 13—14 йолча установка коллектив. Дахо йодача хана а хьалхара моттиг дIа ца хеца лерхI оаха, йоах технологаша.

Шоаш лерхIар цар толамца кхоачашдергхилар хIанзлехьа гучадаьннал. Чурча резервех бизза пайда а эцаш, валови продукци арахецара бархI бетта план 23-ча июле кхоачашъяьй установка коллективо. ХIаналехьа сентябрь бетта чотах арахийца продукци эзараш тоннаш я. Къахьегама овсарле планах лаьрхIачул тIех лакхъяьй, арахецача продукцега дIабода мах лохбарах вархI бетта паччахьалкхенна баь пайда 120 эзар гаргга сом да.

ЦхьоалагIча августа къаьстта боккха кхаъ хилар тха коллективана, — йоах установка начальника нов. Литвинова. Валови продукци арахецара ворхI шера план цу дийнахь толамца кхоачашъяьй установка технологаша. ХIанз хьатIадоагIача шера чотах болх беш ба уж.

Установка коллективо дика вIаштIехьбаьккхаб болх. Балха юкъехухь дукха мероприятеш. ДIабахача бетта балха юкъейихьар 6 рационализаторски предложени. Цар баь пайда массехк бIаь сом да. Арахецача продукце дикал лакха хилийтара а боккха къовсам лоаттабу коллективо. ХIара сменах вахтови, книжка тIа дIаяздy арахийца продукци мишта й. Нагахьа цу юкъе кхоачамбоацар нийслойя, тIайоагIа смена из ца нийсдалийта хьож. Укх шера арахийцача продукцена юкъе брак нийсъеннаяц.

ЦхьоалагIча августа ремонт е йолаеннай 13-ча установкана, хIаьта 14-гIа установка болх беш я. Беррига болх соца ца бар духьа установкашта аргI - аргIагIа ремонт е лаьрхIад оаха, — йоах технологаша. ЦхьоалагIа сентябрь тIаккхоачаш планах ремонт яь бала безаш ба уж № 13 йолча установкана. Цар дош денная диъ-пхи ди ханал хьалха ремонт йистеяккха.

ЦхьоалагIча сентябре ремонт е йолалургья 14-ча установкана. Цудухьа шоай хьинар шозза совдаьккха болх беш ба технологаш нийс бетта план 20-ча августа кхоачашъяра. Къаьстта дика къахьегаш ва вокккхагIвола оператор Стародубцев Василий, операторaш Куницын Юрий, Шевцов Владимир, Савков Рудольф, кхыбараш.

Н. МАГОМЕДОВ.

ДИКАГIБАРАШТА—СИЙЛЕН ЦIИ

Грозненски машиннаькъа отделене болхлоша толамца кхоачашдир, шоаш Ерригсоюзни цIей сийна тIайийца хинна декхараш. Яхье баьнначарна юкъе къаьстта дика къахьийгар теплоэозникаша, наькъашка хьежараша, связисташа. Отделенера дерригача боахамаша тIеххоачашъяьй паччахьалкхен задани.

Къилбаседа-Кавказски машиннаькъа кулгалхошеи машиннаькъа профсоюза президиумой «Профессе дикагIа вола болхло» яха цIи еннай дукхханешта, хIаьта цар цIераш машиннаькъахой сийлен книжка тIа а йихьай. Царна юкъе ба Грознерча станце вагонашка хьежаш вола коммунистически къахьегама ударник Грищенко Алексей, поездаш вIашагIъехкаш вола коммунистически къахьегама бригада кулгалхо Новиков Владимир, Гудермесски электростанцера слесарь, коммунистически къахьегама ударник Щербинин Григорий, кхыбараш а.

Г. АНОХОВ.

ДИКАГIБОЛА РАЦИОНАЛИЗАТОРАШ

Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода рационализатораш, хьинар кхо ца хеш къахьегаш ба. Цига къахьегаш ва кхо бIаь совгIа рационализатор. Пхе шера паччахьалкхенна кходаь ахча цхьа миллион совгIа да.

Укх шера духхьала ялх бетта завода рационализаторaша кийчъяьй 327 рационализаторски предложени. Цар баь пайда 250 эзар сом да. Цига хьинаре дакъа лаьцад завода болхлоша нн. Башилова, Дегтярева, Радионова, кхычар. Цар еннача рационализаторски предложенех алкирующи установкашка Iанара трубашта метта дIаоттаяй электродвигателаш. Цу гIулакхо дикка лакхъяьй къахьегама овсарле, хIаьта иштта лохбаьб арахецача продукцега дIабода мах.

ЛоархIаме бедал зехьа дIа а ухаш ца йойташ мишта соцаргья хьожаш дукха балхаш даьд хIанзарчул хьалха. Установка вокккагIволча машиниста нов. Захаренкос кийчйир схема. Цу схемах хIанз газ йоврггйоацаш гIулакх вIаштIехьдаьнная. Завода дикагIбола рационализаторaш ба нн. Яралов, Яновский, Симчук, Широков, кхыбараш.

А. СВЕТОВ.

ЗАМАЛ ХЬАЛХА БУВЛАШ

Лакха дикал йолаши товши хулийтаргья тега хIамаш яхача девизах болх беш я Грозненски хIамаш тегача фабрика № 8 йолча ателье коллектив. Дика кхоачашду цо уж декхараш. Итташ болхлой ба брак йоацаш хIамаш тегаш.

Царга заказаш ду нах чIоагIа раьза ба ателье болхлоша тега хIамаш хозеи товргйолаши хиларах. Цудухьа ателье предложеней книжка тIа дIа а яздеш дукха баркалаш яьхад.

Семилетка тIеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхье яьннай ателье бригадаш, сменаш. Валови продукци арахецара ворхI бетта план ханал хьалха кхоачаш а еш, планал совгIа тийга хIамаш 9 эзар совгIа сома маьха я. ХIаьта наьха заказех планал совгIа тийга хIамаш 18 эзар гаргга сома маьха я. Укх деношка валови продукци арахецара бархI бетта план кхоачашъергья оаха, — йоах ателье болхлоша.

Новкъостаьшта хьокхам телаш къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба хIамаш тегараш нн. Тамурзиева Лиза, Танкова Зинаида, Маслак Мария, кхыбараш. Царех хIаране сменах норма 120—125 процент кхоачашъю.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

КРЕМЛЕ ХИННА КЪАМАЬЛ

Кремле 12 августе СССР Министрий Совета Председатела А. Н. Косыгина къамаьл дир Турецки Республика премьер-министраца С. Х. Ургюплюца.

Къамаьл деча юкъе советски оагIонгахьара дакъа лоацаш хилар К. Т. Мазуров, Н. В. Подгорный, СССР кхыча мехкашкарча гIулакхий министр А. А. Громыко, кхыбола официальни нах а.

Къамаьла юкъе турецки оагIонгахьара дакъа лоацаш хилар Советски Союзе вола Турецки Республика посол Вахит Халефоглу, кхыбола турецки паччахьалкхен деятелаш.

Гуччахьа а барта тIехь а къамаьл деча хана дIахо дийцар советско - турецки гIулакхаш, царца Советски Союзаи Турценеи юкъера экономически гIулакхаш дегIадахкара дешаш а долаш.

Советски Союзе гIолла

ЦIАГIАРЧУЛ А ДИКАГIА

ОМСК. (ТАСС). Ондатра яха канадски зIамига аькха малхбузерча СибарегIа боккха мах бола бехк лоаттабу керттера хьаст а хинна дIаттад — иштта вывод йир СибарегIарча охотоведаша ондатра дIадаржар техкачул тIехьагIа.

Эггара хьалха СибарегIен хий латтача моттигашка доладир ондатра 1936 шера, чехка тIайийцар цо укхазара климат. Цо климат тIайийцачул тIехьагIа денз аьккхан 80 миллион цIока яьккхай.

ХIанз СССР-е ондатра даьржача районашка дикка йоккха моттиг лоац из Канадеи США-и даьржа йолчул.

Даьри санна къегача бекха йоккхий партеш Лондонерча дунен халкъашта юкъерча аргIан йолча пушно бекхий аукционе яхьийта кийчъяьй.

ДОККХИЙ АЛМАЗАШ

ЯКУТСК. (ТАСС). «Якуталмаз» яхача треста № 4 йолча обогатительни фабрикерча мастера Сухомлина комсомольций-кагирхой сменана корадаьд 42 карат (0,2 грамм) хула ювелирни алмаз. Нийсса геометрически форма йолча тамашерча кхерах —октоэдарах «Пишлошъер» аьнна цIи тиллай.

«Пишлошъер» яха алмаз нагахьа мара ца нийслу хIама да. Иштта дола доккхий алмазаш дерригаш а довзаш да. Якутски кристаллий «чемпион» лоархIаш да дIадахача шера коралаь «Октябрьский» яхар. Цун доздал 69,4 карат я. Якутски алмазашта юкъера доккхий алмазаш да «Первенец семилетки» «Мирный» яхараш. 56 карат хулаш да парех хIарадар. Эггара а хозагIболча кхерех бола «Лучезарный» яхача кхеран диаметр 15 кепига диаметр йолаш ба.

«Вега»—вычислительни машина

МОСКВА. Вай мехка арахеца йолаяьй «Вега» яхача счетно-вычислительни электронни машина опытно-промышленни парти. Из гIар-тата доацаш болх беш йола портативни аппарат конструкторски бюрошта, экономически инженерни учрежденешта, институташта лаьрхIа я.

Цу тайпарча машинех эргаш «Вегас» операцеш ю алгебраически цифрашца а, вешта аьлча положительни отрицательни знакаш «лерхI». Кхы цхьаькха тIех хIама а доалл «Вегах» — цо автоматически хьалох вурийтлагIча знакага кхаччалца нийса квадратни корень. Машина деррига а керттера итт лак мара дац. Цкъа Iомавелча «бIаргаш а дувшадаь» болх булургба цунца.

(ТАСС).

Каракум-хий фордагахьа дода

АШХАБАД (ТАСС). 1970 шу тIаккхоачаш эзар километр дIаьха хургда Каракумски канал. Шиъ бIаь километр кхы а дIаьхлургда из. Цун зонера хий дехка лаьтташ хIана 160 эзар гектар йолчара 220 эзар гектарага кхоачаш дукхагIа хургда.

Аму-Дарья йисте, канал долалучча, кхы тIа хьальеш я головной сооружени. Цигара балхаш йиллача ханал бархI бутт хьалхагIа чакхдаргда.

Перспективе 1980 шу тIаккхоачаш Каракумашнара доккха хий. Каспийски фордах дIаккхетаргда. 1450 километр дIаьх а денна.

Канал даккхалехьа республике культураш дIаювш дола лаьтта пхи бIаь эзар гектар дар. Канал даьккха даьннач тIехьагIа цхьа миллион гектар дукхагIа хургда из.

Алтайски женьшень

Горно - Алтайск. (ТАСС). Женьшенаца къувсаш бола «Дошо овла» корабаьб СибарегIен Iилмахой Iилма экспедицена лоаман Алтая Усть - Коксински районе. Из чIоаггIа дарба доала буц я. Iилмана йовз из розовой радиолаш аьнна цIи я йолаш. Экспериментаппа хьахьскхачох, дошо овлах яь препарат йоккха биологически активность йолаш а тонизирующи средство хиларах тарра женьшень яхачул дукха тIех а я.

Iилмахоша лерхI шу чакхдоалаш тохкама балхаш чакхдаха а молхане белал рационально кийчъяра методика кийчъе а.

ДIахо ла мегаргдоаца гIулакх

Шаьла района «Автуринский» яха совхоз шу хьалха мара вIашагIъеллаяц. Цу хана денз хьа дикъ къахьегаш хьайоагIа боахама коллектив. Рентабельни боахам хулаш латт цох.

Автуры яхача юрта дIакхоачача аьтта оагIорахьа хьалъеш я керда гIишлош. Цига хьалъеш я «Автуринский» яхача совхоза лаьрхIа йола центральни усадьба. ХIаналехьа механически мастерске, контора, общежите, бархI квартира йолча шоаза вIаштIардаьча цIен пенаш хьалдетта даьннад.

Уж гIишлош хьалъеча къахьегаш я Умаров Джамалайла керте латта бригада. Бригада членаш массехк балха говзал йолаш ба.—Цудухьа дика кхоачашду оаха хьалхашка латта декхараш, — йоах бригадира нов. Умарова. Эггара хьалха лард елла баьлча, аьшкабетон а йоацаш биса хиннаб бригада болхлой. Шоай аьттув лехар цар. Бригада болхлоша шоаш вIашагIъеллар арматура, хьайир аьшкабетона перемычкаш, кхы шоашта эша деталаш. Пенаш хьалдетта баьча плотникий балхаш дIададоладир гIишлошъераша. Уж доггийша ба сентябрь бетта гIишлош хьалъяь баргхиларах. Цига къахьегарца белгалбаьнна ба нн. Юсупов Саид-Хьамзат, Исаев Салман, кхыбараш.

Графикал хьалха кхоачашду цига гIишлой балхаш. Къахьегамхоша лакха толамаш дахара керттера бахьан да совхоза болхлоша шоай низаца гIишлош хьалъеш хилар. Совхозо ший низаца ханал хьалха ремонт яьй хьайбаш чудоахкача помещенешта.

Кхыча бесса да Шаьла района «Джалка» яхача совхозе кхаьчача хьалхашка отта сурт. 1963-ча шера денз цига хьалъеш я эзар тонн ялата лаьрхIа йола помещени. Из планах хьалъяь яккха езаш яр 1963-ча шера май бетта, цар из кхоачашланзар. Цул тIехьагIа цу шера сентябрь бетта дIачуяла лаьрхIар из помещени, 1964-ча шера июнь бетта дIачуяла лаьрхIар гIишлонхоша кхоалагIа. Укх шерага кхаьчай из хьалъяь ца йоалаш. ХIанз дукха хIама ца эшшаш кийча я из помещени, цхьабакъда, кхоачашлаьча балхашта юкъе дукха кхоачамбоацараш да. Масала, тиллача тховнах Iочуух догIан хий. Комиссе хьаэцанза я помещени, цунна сиха ремонт янза яргьяц. Уж балхаш кхоачашдаьр я «Чечингсельстрой» треста нов. Уциева кулгалдеча № 2 йолча гIишлой-монтажни управлене гIишлошъерий коллектив. Цу помещенена юхе бIаьш тоннаш ялат да помещени хьалъяь дларга хьежаш.

Цхьаькха я цига хьалъеш 3200 тонн ялата лаьрхIа помещени. Из хьалъяь а яьккха дIачуяла езаш яр 1964-ча шера цхьоалагIча июне. ХIанзарга хьаьннай из хьалъяь ца йоалаш. Помещенешта дIатIадолха наькъаш дехкад, ийнашта асфальт йиллай. Помещенена юхе яда сарпалаши гIайбаши,хьалдетта даьннад пенаш. Цигга сецад из хьалъяра балхаш. Хьуна материалаш ца хилар бахьан долаш сеца латт цигара болх яхаш бехказа вала гIерт СМУ-2 коллективана керте латта нов. Униев. Цунга хатта доагIа кхыйола объекташ хьалъеча хIаний-теш хьуна материалаш? ЛоархIаме гIишло хьалъечара болх сеца латтара керттера бахьан да гIишлошъераша шоай балха бе боагIа мах ца бар.цу помещене ялат дIаоттале дезилга цар кхета ца дар.

ТIа кхоале йоацаш дIаоттадаь латташ да цIенкIаь 4 эзар тонн ялат. ДогIаш телха доладелча ялат талха а телха довр кхерам болаш да. Цу гIулакха бехке бараш ба «Чечингсельстрой» треста СМУ-2 гIишлошъераш.

ЗIамигача АтагIа хьайбашта помещенеш хьалъеча кхы а вогIа да гIулакх. Юрта гаьна йоацаш я «Джалка» яхача совхоза йиълагIча отделене шурий-товарни ферма. ГIахьежача унзара да цу помещене сурт, хIаьта дIачуваьлча тхов IотIакхетар кхераш саг кхы а унзара варгволаш да. Цу помещене тхов, наIараш бIаргаяйнача саго кхетаду цу чу доахка доахан воча хьала тIа хургдолга.

— Фу дича бакъахьа да хаш тхона, — хала а хеташ йоах зоотехника нов. Сулейманова. Iа гарга гIертад, хIаьта йиъ лагIча отделене помещенеш ремонт яра е керда помещенеш хьалъяра цхьаккха болх беш бац. Дукха ха йоацаш Iаьсий чудоахкача помещене цхьан оагIорахьа тхов чукхийттаб.

Цхьабакъда, цу отделене Iаьсашта лаьрхIа помещени хьалъеча хIана санна мара балхаш ца дойя, тIадоагIача шера гуйрийна мара хьалъяь яргьяц из. Хьайбаш леладераш тешаш бац кхыча помещенешта укх шера ремонт ергья аьлча. Ахкана тIеххьара бутт ба ер, хIанзалца хьа ремонт яра балхаш дIадоладаьлац.

ЧIоагIа лелара дел хьайбаш чудоахкача помещенешта топпар хьахара болх а. Цув керттера бахьан да из болх беча доаркашта цох шоашта алапий мел лу ца хар.

Кхыча бесса да цхьоалагIча отделене шурий-товарни фермера сурт. Цу фермана керте латтача коммуниста Исмаилов Хьамзата дика вIаштIехьбаьккхаб болх. Ерригача помещенешта топпараш хьаьха бала боахк цига. Ерригача помещеней тховнашта ремонт а яьй.

Зармаев Iабдул-Хьамида кулгалдеча бригадо кхоачашдаьд уж балхаш. Цхьабакъда, уж чIоагIа саготта ба Iаьсаштеи доаханнеи кхоачамхилал помещенеш ца хилар бахьан долаш. Iаьсий чудоахкача помещенешка е доаханна лаьрхIача помещенешка ийнаш дац. Стандартни клеткаш яц Iаьсий чудоахкача помещенешка.

Совхоза кулгалхоша гIишлош хьалъергья е ремонт ергья яхар мара цу даькъе цхьаккха болх бац.

«Прогресс» яхача совхозе хьалъеш я зернохранилище. Из а СМУ-2 гIишлошъераш бахьан долаш чIоагIа тIехьаьннай дIачу ца луш. Ялат араха латт.

Шаьла района гIишлошъераша ах шера план 116 процент кхоачаш а яь хьалхара моттиг яьккхаяле а, лакхе дийцараш санна кхы дукха кхоачамбоацараш да цига. «Чечингсельстрой» треста СМУ-2 гIишлошъераша ший ханнахьа яь а яьккха хьачуенна пхьа объект яц. Цу гIулакхага хьежача бакъахьа ба «Чечингсельстрой» треста кулгалхой.

«Сердало» газета рейдови бригада: А. Ужахов, Шаьла производственни управлене гIишлошъяра керттера инженер, А. ГАПУЕВ, Шаьла райкома комсомола секретарь, М. АЛБОГАЧИЕВ, тха собкорр.

КОММУНИСТИЙ НАКАЗАШ

«Староюртовский» совхоза коммунисташа цIенхаштта дийцар шоай боахама гIулакхаш соахка хиннача отчетно - хоржамий собране. Сихха къоастаде дезаш дола дешаш дукха Iайнадар цу хана. Массехк шу дар боахамо пайда хьа ца луш болх бу, нахаца беш бола политически болх дуккха кхоачамбоацараш доахкаш бар.

Къаьстта а чIоагIа тесса дитадар боахама керттерча доакъоех цаI— шура лу доахан. ЧIоагIа доакъарий база вIашагIйолларгйола гIулакх де дезар, кийчо яь йола кадраш хьахаржа езар, цу тайппара, шура яккхара гIулакх тоаде дезар.

Цудухьа парткома кердача состава наказ делар коммунисташа, уж дешаш къоастаде, аьнна.

Кердача парткомо (секретарь нов. Шатаев) лаьрххIа дIадоладир гIулакх. Специалисташа яхачунга ла а дийгIа, парткома хIара члена хоадамболлаш дола декхар тIадиллар. Масала, керттерча агронома нов. Федоровна тIадиллар, уйла а яь, доахана даьгIенашка дажаш мел йоаккхача хана царна дикагIа дола моша доакъараш хургдолча тайпара моша конвейер вIаштIехьйоаккхилга. Керттерча механика коммуниста нов. Баженовна тIадиллар фермерча халача балхашта механизаци яра де мел дезар делга. Парткома членашта задани елар хьайбаш леладерашта юкъе политико-массови болх боаржабе, аьнна.

Ха ший даррагIа дIайодар. ХIара коммуниста, парткомо тIахьожам а лоаттабеш, цIена кхоачашдора шийна тIадехка декхараш. Бригадашка каст-каста беседаш е баьлар агитатораш, «саделар» къахьегама листокашка, лоархIамегIа а пайданагIа а хилар социалистически яхь.

Фермай болхлой шоаех бенна тешам боабанзар керттерча агронома, хьалха латтача кхаш леладераша. Дика вIашагIъеллар моша конвейер. Цунна юкъенхар хьажкIаш, мукх, рожь, вIашагIъэяь злако-бобови культураш. БIаьстии аххеи дIадаллалца йолча хана ма дуъа даа моша доакъар хул доаханна. Белггала аьлча, Iан тIехьа доахан чуооцадалца даа тоъаргда укхаза моша доакъараш.

Коммунисташа хьийгача къих Iалаьмате дика пайда баьлар. Совхозе толаме кхоачашъю шура яккхарен паччахьалкхенга йохкарен планаш. Нагахьа санна дIададахача шера ворхI бетта еррига яьккха шура 6970 центнер хиннаяле, укх шера изаал йолча хана яьккхай из 8500 центнер е 1530 центнер дукхагIа.

Шоай балха темпаш лаьгIъялийтац хьайбаш леладераша. Отчетно-хоржамий партийни собране коммунисташа критика яьяр совхоза оалхазарий боахам тIехьабиса хиларах. Парткома кердача составо, новкъосташха шоашта яь критика дIа а ийца, белгалдаь кхоачамбоацараш дIадахара сихха де дезар дир. Птичникашта ремонт яьй, кхы тIа а эша оборудовани оттаьй цар чу, оалхазарашта доакъарий база вIашагIъеллай. ХIаьта—керттердар — кхетама болх дика дIаболабалар. Из болх бе аьнна коа тIара оалхазараш леладеча ферме яхийтар КПСС член нов. Хусаинова. Парте дIачуийцай оалхазараш леладеча зоотехник йола нов. Бозникова. Комсомольцаш а ба хIанз оалхазараш леладерашта юкъе. Цу тайппара, вIашагIкхийтар укхаза нахаца беча политически балха са а хинна дIаэтта йола партийно-комсомольски группа.

Ше лаьрхIар чакхдаьккхар партийни организаце—коммунистий наказаш кхоачашдир. Оалхазарий фермера гIулакхаш овлангара денз хувцаделар.

Нагахьа санна 1964 шера ворхI бетта 321 эзар фуъ мара гулдаь хиннадеце, укх шера алхха хьалхарча пхьан квартале гулдаьд 328 эзар фуъ, хIаьта ворхI бетта — 78300 фуъ, уж-хул соахкарчул шозза ахаззеи дукхагIа. 10 август хьатIакхоачача хана укхаза кхоачашъяьй паччахьалкхенга фуаш доххара шера план.

Отчетно - хоржамий партийни собране доккха къамаьл хилар атеистически пропаганда чIоагIъяра а дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашца лоаттабеча къовсама а дешаш дувцаш.

Коммунисташа парткома кердача состава наказ делар дына духьалара болх тоабе, дIаяхача заман во гIулакхаш леладерашца хьадда къовсам лоаттабе, аьнна.

Цу хьакъехьа боккха болх чакхбаьккхар парткомо. Эггара хьалха Толстов-Юртовски юкъерча школа директор нов. Дурдиев керте а волаш вIашагIъеллар Iилман - атеистически пропаганда ергйола къаьстта комисси. Лекторски группе вIашагIъеллар Iилман - атеистически секци. Лекцейи докладийи тематика, хIара темана эшаш дола литература делар берригача лектораштеи докладчикаштеи.

Каст-каста сакъердаме, дика чулоацам бола лекцеш ешар нн. Дурдиева, Якубова, Абубакарова, Шатаева, кхыча новкъосташа. Цар еша лекцеш пайдане хилар сенах гора аьлча, из гора, лекцейи докладийи материал коллектива вахарцарча хьаьддача масалашцеи факташцеи ювзаш хиларах.

Дийн а баь дIаоттабир моттигерча радиоузла болх. Дына духьаларча темаех лаьца радио чу гIолла даим къамаьлаш дора новкъосташа Ахмедовеи Чумаковеи.

ДIададахача шера совхоза болхлой бахача пункташка массехк сход хилар. Цига юртхоша чIоагIа Iоттар еш гучабоахар общественни порядоки социалистически общежите бокъонаши телхаераш, къаьстта а, Iадаташи шариIати хьаллоаттадераш, дына фанатикаш.

Бакъахьара гIулакх дар беррига политико-массови, цу даькъе дына духьалара а, болх тоабеча юкъе дакъа лоацаш кхалнах хинна хилар. Масала, Дадаева Мина, Хусаинова Совдат, дуккха кхыбараш. Укх юкъа дIаяхача хана дикагIа болча къахьегамхо - лоаман мехкарий чотах шерделар комсомола мугIараш. Иштта, комсомолкаш хилар Эльмурзаева АсмаI, Шидаева Мина, кхыбола мехкарий.

Нийсача наькъ тIа латт «Староюртовский» совхоза парткоми беррига коммунисташи. Боахама толамаш лакхлуш латт совхозе, лакхлуцун къахьегамхой политически сакхетам. Цхьабакъда, из хIанз дIаболабаьча наькъа юхьиг мара яц. Дукха гIулакхаш да коммунисташа дIахо де дезараш. Цаьха толамаш лаьгIйца далийта, уж дIахо дегIаккхувлз хьажа деза, наьха сакхетам дIахо лаккхбе, коммунизм хьалъечун моральни кодекса нравственни принципаш царга кхоачашъяйта гIерта деза, вай замалахь тедашагIа бола болам — коммунистически къахьегам бахьан долаш лоаттабу къовсам шергIа боаржабе беза.

Уж долла хIамаш кхоачашде низ кхоачаргба совхоза йоккхача партийни актива.

А. КУИМОВ,
КПСС Грозненски райкома инструктор.

Ермоловски хьуна боахама коллектива юкъе массане дика лоархIаш ва «МАЗ-200» яхача машина водитель вола Джантаев Баудин. Наькъаш доацаш, хала лоаман хьалаш долашшехь а хIара денна задани тIехкхоачашъю цо.

КIаьдвалар ца лоархIаш машин йиле, цунна де мел дезар дий мара дIаоттаяц Баудина. Цудухьа наькъа тIа ваьнначул тIехьагIа машин йохаш моттиг нийслац.

СУРТА ТIА: Ермоловски леспромхоза шофер Джантаев Баудин.

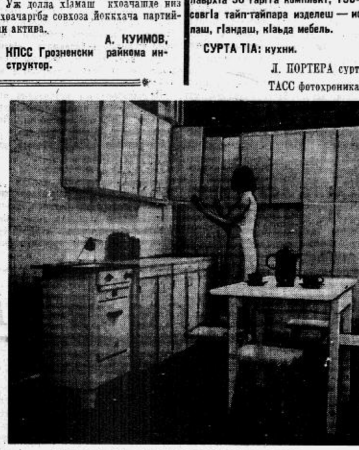
Я. ЦУЕВА сурт.

«МЕБЕЛЬ-65» ЯХА ВЫСТАВКА

Москва. ВДНХ-с хьайийлай «Мебель-65» яха Ерригсоюзни выставка. 13 союзни республикерча 75 мебельни предприятеи производственни объединенеи харжийта хьаоттаьй мебела динагIйола образецаш. «Мебель-65» яхача выставке хьахьокхаш я нах бахача цIен чenna лаьрхIа 110 мебела набори гарнитури, кухнешта лаьрхIа 30 гаргга комплект, 130-нел совгIа тайп-тайпара изделеш — истолаш, гIандаш, кIаьда мебель.

СУРТА ТIА: кухни.

Л. ПОРТЕРА сурт.
ТАСС фотохроника.

КПСС ЦК Пленума решенеш—вахаре!

ТОАБЕННАБ БОАХАМ

Дуккхача хана денз тIехьаюсаш хьаенай Сунженски районера «Ильича васкеташ» яха колхоз. Цу боахама гIулакхаш укх шера дикка тоаденнад: рентабельни боахам а хинна дIаэттай колхоз. Из аьттув артела мишта баьннаб?

Цу районерча йоккхийча колхозашца нийсийча, «Ильича васкеташ» яха колхоз юккъерчарех я.

Гуйран ялаташ 410 гектара тIеи бIаьстан юхье дувраш 450 гектара тIеи дIадийнадар колхозо укх шера. ТIерча кIотаргех цIен а деш мукъадаьха дIадув лаьтташ 60 гектар хиллал тIакхийттадар.

ХьалхагIа санна ца Iеш, соахка гурахьа денз цIенхаштта оарцагIъяьлар колхоза правлени ший боахамера тIехьаюса участкаш хьалхаяха аьнна.

ДIайийна хIамаш хьувкъайир укх шера колхоза кхашка. Нагахьа санна хиш ца дехкача лаьттай хIара гектара тIара колхозхоша соахка 14 центнер мара ка бола ялаташ даьха хиннадеце, укх шера 19,5 центнер гулдаьд цар уж. ХIаьта хIара гектара тIара 33 центнер йоаккхаш а яр цхьайола моттигаш. Из тайпа хьокхам цIаккха а хиннабац колхозе.

Колхоза механизатораша дика а лоацача агротехнически ханашка а тоадир ялаташ дIадувргдола лаьтташ соахка гурахьа.

ДIаихача шерашка массаза а бутт ха йоаккхар колхозе ялаташ чуэцаш. Укх шера ка бола ялаташ комбайнашца 12 дийнахьа чуийца даьлар. Ялаташ чуэцача белгалбаьнна дика къахьийгар комбайнераша Булгучев Гиланеи Галаев Мусаси. Групповой хьисапе цар хIара денна нормал 1,5—2-зза дукхагIа чуэцар ялат.

Шерра социалистически яхь яьржаяр комбайнерашта юкъе.

ХIанзе а денз чIоагIа оарцагIбаьннаб колхозхой хьатIадоагIача шера ялаташ хьувкъадергдола гIулакхаш чаккхаха. Ялаташ чуийца даьнначул тIехьагIа чах цу сахьате аргIаш дир, нийсса ах хIанале а доахана Iа доаккхаргдолча моттигашка тIаэза даьннад. Ча арадаьккха даьннача кхашка аьба лаьтта аха боламеннаб. Колхоза кхашка цахаддаш болх беш 4 трактор я. Гурахьа ялаташ дIаде хIанале а 170 гектар лаьтта аьхад. Ка бола ялаташ чуийца даьннача лаьттаех 80 гектара доакъарийна лаьрхIа культураш дIайийнай колхозо.

Дика толамаш даьхад колхозо укх шера хьайбай боахам дегIабоалабара даькъе а. Хьалхарча ах шера шура йохкара план тIехкхоачашъяьй. Соахка 100 центнер кIезигагIа яр план, хIаьта а лоархIаннзар колхоз из кхоачашъе. Къаьстта дика толамаш даьхад колхозо паччахьалкхенга фуаш доххара шера план хIанале а тIехкхоачашъяьча коа тIарча оалхазарий боахаме. Планах укх шера 70 эзар мара дохка ца дезача декхараш 72 эзар фуъ да, соахка планах 50 эзар фуъ мара дIадала ца деззашехьа а, дIа ца луш дисар 10 эзар фуъ. ХIанз кхы а планал совгIа дIалуш латт фуаш.

Укх шера колхозе хьалъяьй 120 Iатта лаьрхIа механизировании коровник. Иштта 120 Iаьса лаьрхIа хьалъяь йоалаш латт механизированни телятник а.

1970 шера паччахьалкхенга 5-зза дукхагIа тха, 2-зза дукхагIа шура, 2,5 -зза дукхагIа дулх дохка дезаш я колхоз. Из вIаштIехьдоаккхаргда доахан дебадаро, уж дикагIа леладара а кхабара а чотах. Уж дебадар духьа колхозо укх шерре а 250 жий эца лаьрхIад.

Укх шера жена дика гIулакх даьд воккхагIа волча жа Iуно Алхастов Узума.

Планах 5 центнер мара яла ца езача метте колхозо хIанзале а паччахьалкхенна дIаеннай 7,7 центнер тха.

Белгалдаккханза даргдац, дIаихача шерашка дукха жа Iахар дусаш хинна хилар, цудухьа, из теркал а деш, жена сихбенна искусственни осеменени еш ба колхозхой.

Шенхаштта уйла тIайохийташ да доаркашта, скотникашта материальни стимулировани яра гIулакх. Царна къахьегама денош язду яьккхача шурий дукхалга а хьоаналга а хьежжа. Планал совгIа продукци яьккхача, кхы тIа а ахча язду. Балха итогаш яьчул тIехьагIа доаркаша ахчан премеш ийеш моттигаш хул каст-каста. Иштта, колхоза правлене яьча решенех телятницалла болх беш йолча коммунисткана Магомадова Алпатуйна болх дика барах совгIата шу даьнна Iасилг деннад.

Колхоза правлене чIоагIа уйла тIайохийт доакъараш кийчдара балха. Цига дика кхетаду хьайбай боахаме толам боаккхилга дуккхача хьале шоаш Iана кийчо ярга хьежжа хургхилар. Планах йолла лаьрхIар 1300 тонн мара йоацача метте, цар лаьрхIад 2000 тонн силос йолла. Дуккхача доаркай хьокхамаш лакха да. Хьалха латт Белхароева Нажи, Бокова Мадина. Царех хIаране шера план хIанзале 66 процент совгIа кхоачашъяьй.

Дика пайда боал колхоза коартолаш кхеярах. Хьалха хIара гектара тIара 35 центнер мара коартолий яккхацар колхозо, хIаьта хIанз 100 центнерга кхоачаш йоал уж. Гектарникаша лелаю дIайийна коартолаш. Царна оттаяь план хIара гектара тIара 80 центнер яккха аьнна я, хIаьта цар пул совнагIа яьхараш колхозаца нийсса ахаш йолаш екъ цар.

Колхоз йаьхегIа хинна хилча, колхозхоша хьийгача къих луш бола мах а лакхагIа хургба-кх укх шера.

Соахка хьалхарча ах шера 15 эзар сом пайда хилар колхоза, хIаьта укх шера хьалхарча ах шера 27 эзар сом хиннаб из.

С. МАЙСИГОВ,
спецкорр.

Совхоза экономика лакхлуш я

Из совхоз йилла деррига а ши шу мара дац. Хьалха эрий аре хиннача Аргуне хьахиннай из. Иштта укхаза керда хьахиннай массехк предприяти. ХIаьта, къона яле а рентабельни хилара новкъа яьннай «Прогресс» яха Аргунски совхоз. Республика дуккхача боахамашкара хьаккухьача доакъарца дика кхоаб укхаза хьайбаш. КIезига пайда бац боахамо.

— Укх шера къаьстта дика дел тха гIулакхаш,—йоах совхоза директора Талхигов Iаида. Укх бIарччача шера планах бе лаьрхIа хинна пайда хIанзле а баьб боахамо. ХIаьта, из хьайбаш дика кхабарах хьа а хиннад.

Бакъдар аьлча, доахани хьакхарчи кхоабалга дика вIаштIехьдаькхад совхозе. Из иштта хилар хьахьокхаш да цу боахамо Аргунски мясокомбинате дIачулуш дола доахан дерста хилар.

Доккха беркат даьннад совхоза болхлоша низ тIабахийтта хьегача къих. 106 процент совгIа хилар юкъера лаьрхIача хьайбашта ялх бетта тIакхийтта дозал.

— Укхаза кхаба хьадоаладеча хана гIийла хул доахан, — йоах хьайбаш кхоабача бригадир волча Бачакаев Султана. Цхьабакъда, оаха мясокомбинате дIачулуш чIоагIа дозал тIакхийте-м хул уж. Масала, 230—250 килограмм дозал долаш хьачудоагIа бежан. Мясокомбинате дIачулуш 310—320 килограмм дозал долаш хул из. Шин-кхаь бетта кхаьбачул тIехьагIа тIаккхет изаал дозал. Чуоттадаь дорста а даь укх шера дIачуденнад цхьа эзар 228 бежан.

ХIанз совхозе керда доладаьд интенсивни хьакхарч кхоабилга. Йиъ эзар совгIа хьакха Аргунски мясокомбинате дIачуеннай.

Хьайбаш кхабара хIанз геттара дика толамаш доах совхоза болхлоша. Дулха лаьрхIа совхозе чуоттаяь кхоабаш я ши эзар совгIа хьакха. ХIаьта, укх гаргарча хана 5 эзарнега дIаккхоачаш алсам а яргья уж.

— Иштта дукха хьачу а ийца кхабара мел эша площадкаш я тха, — йоах бригадира. ХIаьта, уж кхы а дукхагIа чуоттаяь кхабара совхозе хIанз керда хьалъеш я шиъ свинарник. Царех цаI хIанз хьалъяь йоалаш а латт.

Хьайбаш кхоабарех лаьца хоза хеташ дувц бригадира. Укхаза низ тIабахийтта къахьегаш я Донцова Надежда, Комажиева Анна, Конорова Ефросинья, кхыбараш. Иштта дика къахьегаш ба Мескар-Юртара совхозе балха баьхка нохчий кхалнах Абдулмуслимова Маруся, Булатова Лала, Абдулаева Култа. Хьакхарч кхоабача доккхий толамаш доах цар. Дийнахьи буси юкъера лаьрхIача 450 грамм дозал тIаккхет цар группашкарча хьайбашта.

— Дийнахьи буси хIара хьайбана тIаккхета дозал 600 граммага кхоачаде лерхI тха мехкараша, — йоах Бачакаев Султана.

Хьайбашта тIаккхетача дозалга дIадодар чухнахьа даккхара низ тIабахийтта къовсам лоаттабу совхозе.

— Бежан дулха хIара центнерага 71 соми 48 кепиги, хIаьта хьакхий дулхага 60 соми 44 кепиги дIадахар соахка, — йоах совхоза директора нов. Талхигова. ХIаьта, укх шера кхы а лохагIа хургда цунга дIадодар. Из толам баккха тха вIаштIехьдаьлар оахош дIадувш а хьалкхедеш а геттара дукха доакъараш хиларах.

ХIаьта, укх тайппара цифраш а ювц директора. Нагахьа санна соахка совхоза ший доакъара баланса тIа деррига а 480 тонн мара ялат хиннадеце, укх шера из дIаккхоачаргда 1.100 тоннага.

И. ПЕТРУХИН.

НАХА КХЕТАМ ЛУШ

Кадраш хьахаржара, балхаш тIа дIанийсъяра, царна кхетам балара гIулакх массаза а чIоагIа теркалдеш леладу Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза партийни комитето. Къаьстта чIоагIа теркалъю укхаза юкъерча звенох йола кадраш.

Кадрашца беча балха тIа керттера хила а хиннад, хIанз долаш а да шоашта тIадилла гIулакх тешшамеи цIенеи кхоачашдергдолаш, юрта боахама продукташ дукхагIа яхара гIулакха боахама хьалхашка латта декхараш кхоачашдара хьалхара чIоагIа бехктокхаме хургйолча уйланца уж хьалкхеяр.

Укх тIеххьарча шерашка практико хьахьекхар, кулгалду кадраш хьахаржареи балхаш тIа лакхъяреи дош боахама кулгалхошеи керттерча специалисташеи совхозни производстверча къахьегамхоша яхачунга, партийни организацештеи партийни группаштеи хетачунга ладувгIаш болча моттигашка нийсагIа къестадеш хилар.

Укхаза белгалдоалаш гIулакх да кадрашца даим беча организаторски кхетамеи балхо царцара хьинар долашагIа бола организатораш, производства гIулакх дика довзараш хьакъоастабара партийни комитета новкъостал деш хилар. Цунах тешавар а из бакъдолга хар а духьа массехк масал доаладергда аз.

Цу совхоза шоллагIа отделени совхозе меттел, районе а вIаштта массехк шера тIехьаюсаш хьайоагIар. Болхлой коллективои партийни организацеи отделени тхоай кадрашца чIоагIъяйтаре бакъахьа яр, из нийсагIа а дар яххаше а, района лакхехьа латтача партийни, советски, юртбоахама органаша дукха управляющеш ахийтар цига хувц-хувцаш, цхьабакъда, цунах гIулакх тоалуш дацар. Къоначa кадрех — специалистех тешам хетацар.

Партийни комитето предложени елар отделенена кулгалде Черсий-Балкхарой Паччахьалкхен Университет йистеяьккха къона специалист Дажаев Султан вахийта аьнна. Болхлойи гIулакхерча наьхеи коллектив вIашагIйолла, боахама деррига доакъошта квалифицированни кулгалде хар хьалха латтарашта тIехьакхийнача отделене экономика а айяра керттердар хинна хиннадар.

Отделени вIашагIъеллача хана денз эггара хьалха планахчул 6,3 центнер дукхагIа ка бола ялаташ даьхад хIара гектара тIара укх шера дIабахача ворхI бетта, хIара Iаттагара яьккха шура соахка цу ханнацца яьккхачул 30 килограмм дукхагIа я. цхьан баргаца а дика вIаштIехьдаьха а дел отделенера деррига боахама балхаш, дика чIоагIъеннай бригадашка, фермашка къахьегама дисциплина.

Цу тайппара, хьалха латтарий мугIарашта юкъе йигай цхьоалагIча отделенера кулгалдеш къона коммунист опытни механизатор Бисултанов Токаз а волаш йола 2-гIа бригада. Цу бригаде шерра къовсам боаржабаьб коммунистически къахьегам бахьан долаш.

Кхетам болаш кулгалхой а организатораш а шоаш хилар хьахьекхад Кадыров Хьусейна, Бажаев Хьасана, Зелимханов Вахас, Мусаев Сайд-Ахьмада бригадайи хьайбаш леладеча фермайи кхыча кулгалхоша ,цар коллективаша доккха дакъа лоац семилетка тIеххьарча шера заданеш кхоачашъяра гIулакха юкъе. 1-ча августе лаьрхIача дулх даккхареи паччахьалкхенга дохкареи ийс бетта план 131 процентн шура яккхара план 73 процентн кхоачашъяьй совхозо. Юкъера лаьрхIача укхаза хинна ка болча ялатийи ялата-бобови культурайи хьувкъам кхыча боахамашка хьежача эггара лакхагIа ба, из хилар хIара гектара тIара 26 центнер хIана хиланзар аьнна, дика хьийкъад баьца даараши соми, во хиннаяц шекара свекла, хьажкIаш, комсаш, кхыйола юртбоахама культураш.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенешца хьалхле а лелаеш, совхоза кадрай инициатива массе оагIорахьара дегIайоалае гIерт партийни комитет, отделеней партийни организацеш, производственни участкай партийни группаш. Бригадирашта, агрономашта, зоотехникашта хеттача тайпара увттаю хIанз производственни планаши схемаши.

Совхоза партийни комитет цхьатарра кхоачашде гIерт керттера ши декхар — кадрашта дешар хьехилгеи шоашта тIадиллача гIулакха хьалхара цар бехктокхам лакхбелгеи. Кулгалдеча кадрех дуккхабараш хIанз лакхереи юкъера специальнии образовани йолаш ба, 7 саг заочно вузашкеи техникумашкеи деша вагIа.

Юкъерча звенох йола еррига кадраш массаза а партийни дешара системе Iомалуш я.

А. ПАЛЬЧАК,
КПСС Урус-Мартана райкома орготдела заведующи.

IАНА КИЙЧО ЯЬЯЦ

Iа гаьна дац. Сихбенна Iана кийчо еш ба Сунженски района цхьайолча культпросветучреждений болхлой.

Ханнахьа капитальни, текущи ремонт а яь, Iана доагора кхоачамбаьб Серноводскерча библиотеко (заведующи Мехова) Ассиновкерча культура ЦIено (заведующи Усольцева) АрштIерчеи Карабулакерчеи библиотекаша.

Цхьабакъда, массанахьа а иштта дика латтац гIулакхаш. Гуйрийна йоачаш йоддаелча тIехьа хургда ремонт е, хIаьта яьр дика а хургьяц. Из кхетаде декхарийла вар массехк шера ремонт ца еш латтача Первомайскерча культура ЦIен заведующи Хельдахароев. Культура ЦIен арахьара сурт салаIа саг чугIоргвоацаш ийрча да. Деха да цIен саьнаш. Штукатурка Iолийга ийрча латт чура пенаш.

Iалаьмате воча хьала тIа я даим чIега теха латта Мужечера клуб а. Массехк шу хьалха цу помещене чу йилла школа керда даьча цIеношка дIачуяха, из помещени клуба дIаелар. Цу хана денз юкъера йовкъаш дIайоахаш клуба уж цIенош кийчдеш латт. ХIанзле керда помещени хьалъялла рузкъа дIадахийтад цунга. ХIанзчул тIехьагIа а ремонт е езаш я из клуб. КIал гIайбаш ца дохкаш Iотеха уй дохкаденнад. ХIаьта клуба заведующи М. Долаков шек вац цу гIулакха.

Клуб цу хьала тIа йоллаше а из дIа а къайла Нохч-ГIалгIай культура министерствас вIашагIъехкача курсашка Долаков деша вахийтав Сунженски района культура отдело. Иштта дIакъайлай Мужечера библиотека а.

Iалаьмате воча хьала тIа да Чемолгiера библиотекеи (заведующи М. Терхоева) клуби (заведующи Терхоева Е.) чуйола цIа. Пенаш ийттIа да. Тховх ладар ух. ЦIагIа даим тIунал латт. Библиотека книжкаш талхар кхерам болаш ба. Книжкаш дохкалу. Цу хьала тIа долча цIенна хIанз а ремонт яьяц.

Иштача хьала тIа да Оалкамара библиотекеи клуби чуйола цIа, Нестеровкера культура ЦIа.

Хьагучох кIезига теркам тIабохийт культура отдела болхлоша лоамашкахьа ядача юрташкарча культпросветучреждении Iана кийчъяра. Укх гаргарча хана царна ремонт яь яккхара орацагIбовла беза района культура отдела болхлой, юрта Советаш.

Т. АРЧАКОВ.

ЮРТБОАХАМА ПРОДУКЦИ ДУКХАГIА

КПСС ЦК мартовски Пленумо йоккхий торонаш гучаяьхай юртбоахама продукци дукхагIа кийчъяра. Из дика гуш да Шелковской района Кирова цIерахча колхоза балхага хьежача а. Иштта, нагахьа санна дахача шера дулх совдаккхара, доахани жаи дукхагIа хилийтара терко е езаш хиннаяле, хIанз кхыча гIулакхий уйла ю колхозхоша — чурча резервaех пайда эцара. ХIаьта цу хьакъехьа колхоза коллективо дикка толамаш а доах.

Укх тIеххьарча шин бетта дулх дохкарах 5431 сом пайда баьннаб колхоза. Ер шу йистедаьлча бежан дулхах 18835 соми устагIан дулхах 1425 соми пайда баргба колхоза. Дахача шера хиннараш миссел мара жа доацашехьа а, 105 процент кхоачашъяьй паччахьалкхенна тха дIадалара план. Цхьабакъда, Iоахарий дахача шерашка кхедаьчул дукхагIа кхедаьд. Доккхий толамаш доах цу балха тIа боккхагIа болча Iуша Абдулмажидов Джабраила, Гешкоев Арона, кхыбараша. БIаь устагIана тIехьа 118—121 Iаьхар кхебаьб цар.

Царна нийсса хьинаре къахьегаш ба жа лорraш бола болхлой а. Иштта, Кувамаев Хьасана хIара цIунтона тIера 5,5 килограмми хIаьта Алибиев Абос хIара кана тIера 8,3 килограмми тха даьккхад. Жа леладечар толамаш — Iулаш тоадалар да. Уж Iулаш, шерра-шера дикагIа дола жа харжа а хоржаш, тоадаь да.

Иштта дика хувцамаш хиннад колхоза шурий доахана боахаме а. Детташ долча доахана Iул, кIезига шура луш бола 60 етт юкъера а баьккха, эшадаьд. Доакъар дикача доаханна миссел дезар царна, цхьабакъда, хьалу пайда кIезига бар. ДикагIа дола доахан хьакъоаста а даь, Iул тоадаьчул тIехьагIа хIара Iатто луш йола шура 269 килограмм совъяьннай, хIаьта ерригача колхозе лаьрхIача дахача шерачул 434 центнер дукхагIа яьккхай шура. Паччахьалкхенга шура йохкара укх шерара план 70 процент гаргга кхоачашъяьй хIанззехьа а. Доарка Буханцова Верас хIара Iаттагара 2006 килограмм шура яьккхай. Дукха хIама ца эшаш цо миссел шура яьккхай Исраилова Исайлас а. Цу шинне а шера 2500 килограмм шура яккха дош деннад. Хьагучох, цар шоай дош дика кхоачаш а дергда.

Колхозе дIахо а тоадеш да деттача доахана Iул. Цу балха дика новкъостал ду доаркаша шоаш а. Тернаме хьеж уж доахана кIезиг-дукха шура яларга. Бетта кхоза тохк лаборантка шурий хьоанал. Гучадаьннар журнала тIа дIаязду. Цудухьа доаркашта хIара Iатта шурий хьоанал хувцаялар хов.

Кердача хьисапе оттадаьд колхозе Iаьсий леладара гIулакх а. Iаьсашта лаьрхIа хьалдаь, доахан дахка моттиг а йолаш, къаьстта отар да. Дахка ха хила кIира хьалха хьадоаладу укхаза доахан. 20 ди даллалца Iаьсий Iодеча отделене хул керда даь Iаьсий. Iаьсашта гIулакх дика а деш, укхаза болх беш ба мар-сесаг дола ШерстоперстовгIар Владимири Верап. Укх шера Iодаь 200 Iасилг, цаI тIера ца доалийташ, хьалкхеду цар.

Доакъар кийчдар лоархIаме гIулакх долга хов колхозхошта. Доахан доажадеча аргIашка доакъара кийчъяьй дIайийнача баьций 1000 тонн.

Цу дерригнеша а торо хулийт колхоза боахам а, цун экономика а дикка чIоагIъе.

А. ТОПЧИЕВ,
Шелковской района Кирова цIерахча колхоза экономист.

Хьайбашта—шортта доакъар!

ЛОАРХIАМЕ ДЕНОШ

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра тIагIертта къахьегаш ба МалгIабика района «Алханчуртский» совхоза болхлой. Укх шера ворхI бетта план тIехкхоачашъяьй совхозо. 5823 центнер мара хила ца дезача 6330 центнер да хьайбашта тIакхийтта дулх. ХIаьта эзар центнер гаргга дехкад из паччахьалкхенга планал совгIа.

Фу бахьан долаш да «Алханчуртский» совхозо селла дика хьокхамаш дахар? Наьха къахьегам дика вIаштIехьбаккхар бахьан долаш да из. Кулгалхочо а болхлочо а хIаране шийна тIадилла декхар сихеи тешшамеи кхоачашлу, дог лазаш а болх бовзаш а ба уж.

...Ерригача республике а бовзаш ба совхоза хьакхарч лелаераш Сабиева Лидияи, Лащенко Екатеринеи, Бурсалова Тамареи, кхыбараш. Чуоттаяь хьакхарч кхоабаш ба уж, царех хIаране лелаеш я 300—350 хьакха. Ерста я еррига хьакхарч, хIана аьлча, тIехдика гIулакх ду царна. Пурхьа ден бус тIаккхета езар 460 грамм мара йоацача 580—600 грамм дозал тIаккхет хIара хьакханна. Юкъера лаьрхIача, ден-бус хIара хьакханна ворхI бетта тIаккхийттар я 581 грамм. Из бахьан долаш центнер хьакхий дулх даккхарга дIадахар дац 48 сом мара, планах лаьрхIачул ялх сом лохагIа да из.

Иштта дика хьокхамаш доах дулха лаьрхIа паччахьалкхенна дIалургдола доахан кхоабача бежа Iуша Муцуев Хьамида, Хамзатов Зияс, Баснукаев Висита, Тимаев Зяуддина, Талхадов Ножас, Пейзукаев СаидIале, Битарбаев Хьамзата, кхычар. Цар Iунал деча 2690 бежанах хIаранена укх ворхI бетта юкъера лаьрхIача денней буси 530 грамм дозал тIаккхийттад, план 400 грамм мара йоацача.

Гурахьа цIа доаладергда лоам дажаш дола доахан. БIарччача Iана совхозе хила деза цар. Укхаза а кхаба деза уж дика. Цу гIулакха кийчо еш ба боахаме. Доакъараш шортта кийчде лаьрхIад укхаза. Планах 1823 тонн йол Iалашъе езача хIанзлехьа 1600 тонн гаргга йол Iалашъяьй, кхы тIа а Iалашъеш а латт из. ХIаначул техьагIа чуэца езаш 50 гектар дIайийнеи 200—300 гектар эрий тIаьннеи баьцаш я. Ужаш а хьагулъянза хьекха улла йол а чуийцача тIеххоачашъергъя совхозо йол кийчъяра план.

Йол Iалашъеча хьинаре къахьегаш ба Хулахоев ИсмаIал, Вадолов Баматгири, Амаханов Ахьмад, Султыгов Хьасан, Киев Асхьаб, кхыбараш а. Сменни норма дикка тIехкхоачашъю царех хIаране.

Цул совгIа, дика дIадоладаьд совхозе силос йоллилга а.

Цунна лаьрхIа хьалкхеяь хьажкIаш шортта хилар бахьан долаш лерхIачул совгIа йолла йиш хургья силос. Силосан тIа а лехкаш доаханга яйтеи лаьрхIа 3019 гектар хьажкIаш йийнай совхозо. Дика хиннай уж.

Иштта, планах дерхIачул шозза хIана зап аьнна дукхагIа Iалашде йиш я совхозе хьайбаш кхабара эша ялат а.

Ам. ПЛИЕВ,
тха собкор.

Литературни оагIув

Москве хургдолча Нохч-ГIалгIай литература кIиранга

Хьамзат ОСМИЕВ

САГОТДУ АЗ,—АЬЛАР ДЕГО

Сай дегага хаттар дир аз:
—Цхьа минот а саца доацаш,
Сатем боацаш,
Долчох, дальчох кхоачам боацаш,
Дог, Iа сендухь саготду?

Саготду аз, — аьлар дего
Тохаденна, —
Лаьттан тIара хи тоатолаш, —
Дерригаш а! —
Цхьаннахь фордах кхеташ мо,
ТIемо боабаь Iоиийгача
Миллионний,
Миллионний,
Миллионний цIена цIий,
Къонгех, берех, шоай моареех
Белхаш иха
Новкой, истий бIарга хий, —
Дерригаш а! —
Сайна чухьа Iайнадаь,
Къувпандаь
Саготду аз.

Керта чоаже цIий кIедж лешаш,
Ювлаенна,
Ежа улча наьна дегIах
Батилг хьекхаш

Наьха лехаш доалла бер,
Цхьаралбаьккха бера кортилг
МархIа теIош,
Тувлаенна, «Фуд ер?!» яхаш
Хьийза нана
Меттахь теха цига ер, —
Из деррига доккха туржаI,
Тахан санна,
Сайна духьал латтандаь,
Лазандаь
Саготду аз.

ГIалаш, юрташ чилла хулаш
ЙоагаргIйоацаш,
СабIарзденна цIанкха делхаш
Хозаргдоацаш
Бераш, истий, миска бой,
Маьлха сердал йовш мо мара,
Бехаргбоацаш
Даиман а халкъий машар
ЧIоагIлургбола гIоза ди
ХьатIанхачар сов хьаштдолаш,
Дерриг адам,
Сайха, тарра, оарцагIдоалаш
Хилар дезаш,
Цунах хьогаш се доландаь
Саготду аз.

БАКЪДАЦ ИЗ!

Малав из са дегах
ЗIамига да, яхар?
Бакъдац из! Бакъдац!
Са дог зIамига дац,
Хьунашца, цонашца,
Ялатий цу кхашца,
Фордашца, Iамашца,
Массача цу хишца,

Аьлешца, довкъашца
Лакхача лоамашца,
ГIалашца, юрташца
Адамий гIозалца —
Еррига са Даьхе,
Оалхазар бIена мо,
Цу чу хожаш хилча,
ЗIамга мишта хул из?!

КIОАРГА ПОЭЗИ

Яндиев Жамалда гIалгIай боккхагIбарех цхьа поэт ва. Мальсагов Зоврбик, Беков Тембот, ОзиевгIар Салмани Ахьмади, Базоркин Идрис, Муталиев Хьажбикар санна болча писателашеи поэташеи хьадаь гIалгIай литература дар иа яде волалуча хана. Поэзе, проза, драматурге оригинальни образаш яр цунна хьалхашка.

Шийй произведенеш да литературни общественноста теркам тIаэзар Яндиева. Лирически йоагIаш, уйлах йиза образ хьакхоллаш долча цун йоазоша юкъхьанче а хьалхарча моттигех цаI лаьцар гIалгIай литературана юкъе. Ше ваь моттиг, еррига шийй йоккха Даьхе дукха езарца екаш я поэта стихаш. ЧIоагIа дог гIоздаьнна дувц поэта Даьхенах шийй стихаш тIа.

Яндиевна хов Iалама хозален сурт вахара социальни дешаша дувзаш оттаде. Ираза дакъа дайна хинна яха зама вай таханарча паргIатача вахарца нийсйича, поэта йоах:

«Да вала цу заман, да вала,
Ма гIийла кхаьча хиннай из
царна.
Из вахар санна хала
Балар а хиниа хургда
царна».

Вай таханара вахар дувцаш шийй «Ма самукъа да лаьттара вахар» яхача стихотворене тIа поэта аьннад:

«Бера уйла санна,
Дуне къегаш доагIа.
Наьна безам санна,
Вахар хозлуш доагIа.
Ма доккха ираз да
Дийна хилар».

Яндиева творчествана юкъе къаьстта моттиг лоац Ленина образо. Низ кхоача, хьинар дола, долла хIама дулургдола турпал ва из, сийлахь-воккха баьчча ва. По хьахьекхаб адамашта паргIатонга, иразага бода никъ.

Шорттига мара ешалуш яц «Ленин дагавеха» яха стихотворени. Дог гIайгIах хьалдуз цо, хьона хьалхашка отт халкъа тIаьттача боккхача балан сурт — Ленин венна этта дерригача халкъа таьзет.

«Дег чу шийла дарз хьекх,
БIаргашка эттад дохк.
Лай чоалпилгаш гIийла лег,
ГIайгIан тIа бахаб мохк».

«Ленина духьа» яхача стихотворене тIа Яндиева из гIайгIа кхычатайпара ювц. Укхаза цу гIайгIанца бувз поэта дуккха миллионаш болча халкъах бола тешам, сийлахь-воккхача Ленина хьалхленца «Авроро» залпах топаш тохарца дIакхайкадаьча кердача дуненах халкъа бенна кIоарга тешам. Цу стихотворене хIара дош Маяковске дараш санна шийй дозал, моттиг йолаш да.

Ленин цIаккха а дергвоаца сийлахь-воккха саг ва. «Ленинах йолча стихаш» тIа поэта яздаьд:

«Ер дуне мел латта
дергвоацаш
Сий дола вай баьчча Ленин»,

Дуккхача наха йовзаш, езаенна я Яндиева гIалгIай кхалнахах язъяь стихаш. Кхалнахаца бокъо йоаца гIулакхаш леладеш хиларах йола тема хIанз а тIехьа дIаяланза я, хIана аьлча цхьаболча тIехьабисача наха юкъера уж дIа ца даьннадаь. Кхалсага хала, бокъо йоаца дола хьал дог лазадоаккхаш ше язйеча хана, цунна корадоагIа гIалгIай кхалсага хозал, эхь-эздел, из боча кхелла Iалама сом, беркат хиларах ала дешаш а. «Кхалсагага» яхача шийй стихотворене тIа поэта йоах:

«Дуней тIа ца бна
Из мерза безам
Лаьттан чу буалургбац
хьона,
Сох лечкъадаь
Уж сийрда бIаргаш
Кхы лечкъо дезаргдац
хьона».

Поэта яхачох дика кхетадеш да ше дунен тIа яьккхача хана цо ца баьккха вахара чам еннача тIехьагIа, цу хургдоацача къемата дийнахь цун баккха йиш хург ца хилар, из лаьттан тIара бIарг хьалъайбе йиш йоацача халача хьал тIа хилар.

Цу къизача замалахь кхалнаха тIалаьтта из боккха бала мел хала хиннаб хьахьокх поэта вай таханара кхалсаг, цун ираз дола вахар, маIачоа нийса бокъо йола, цунца цхьана дIа а этта сийрда кхоане гарга озаш йоалла гIалгIай кхалсаг ювцача хана а. Вай тIехье кхетамца хьалкхееш йоаллача кхалсага хетаяь дукха я Яндиева стихаш.

Машара тIехьа чIоагIа къовсам лоаттабу поэта шийй творчестве. Вай планета тIа машар хилар, нах тIема бала тIа ца отташ маьрша, безаме бахар лов Яндиевца. Машара тIехьа овтта яхаш кхайк из нахага, машар ца хилча адамий ираз хургдац, йоах цо. Сийлахь-боккхача тIема хетаяь я цун «МоастагIаша дийна бер», «ТIем тIа байнараш» яха а кхыйола а стихотворенеш.

Йоккхача поэтически говзалга кхачара Яндиевна нокъостал даьд эрсий классически советски литературо. Школе деша ваьгIача хана дениз езаеннай цунна Пушкина, Лермонтова, Л. Н. Толстой, Маяковске, А. Блока, Серафимовича, Есенина, кхычар прозеи поэзии. «Хьаст» яхача шийй стихотворене тIа поэта язду:

«Поэтий мел болча хьастара
Из шийла шовда ма мийннад
аз.
Пушкина дошоча хьастара
миссел
Мерза шовда ма меннадац
аз».

Пролетарски литература хьадоладаь волча сийлахь-воккхача Горьке, цIи хезача советски писателаша П. Павленкос, Н. Тихонова, кхычар доккха новкъостал даьд вай писателашта шоай творчестваца. Цар гIодаьд художественни дош лахара хьакъе социалистически реализма метод хьаяра, керда жанраши стилаши хьахилийтара.

Вай писателашеи поэташеи шоай творчестваца керттерча даькъе хьахьокх вай советски вахар. Из дика карагIдоал Яндиевна.

Яндиева творчество духчъювла шоллагIа бола хьаст ба халкъа багахбувцам. Цо говза пайда эц халкъа говзача, бIаьхийча меттах, лаха хов чулоацам кIоарга бола дужаш оала дешаш. Халкъа поэзе мел йолча средствах пайда ийбу шийй творчестве Яндиева.

Лоацацача дешашца йоккхий уйлаш оалалуш ба гIалгIай мотт.

Фольклорагара хьадоагIаш да поэта стихотворенешкара е тайпа дешаш: сутара бIарг, дулха дог, моаша мекъал, бирса лом, мерза дуне, ваь нана, кхыдараш.

Сийлахь-боккхача Даьхен тIемах йола Яндиева цхьайола стихотворенеш а фольклорах пайда а эцаш язъяь я. Масала, «Теша» яхача стихотворене тIа цо йоах:

«БIаргашка хий этта,
Дог чIехка хургда хьа
Со тIем тIа вода аьнна
хезача.
Дего бала бетташ,
БIаргаш леша хургда хьа
Со воацаш хье цхьаь
йисача».

Яндиева творчество йIаьхий я метта поэтически средствашца — эпитеташца, синонимашца, олицетворенешца, метафорашца. Масала, «Нувр йоацаш лела, са мукъа иллеш», «Iуйран тхир мела, са лоаман иллеш», «Лаьтта санна тешаме», «Нана санна безаме», и. кх.

Тайп-тайпара я поэта лирически поэзи. Цунца я философски, гражданственно-патриотически, пейзажни, безама мотиваш. Цу ерриганеша хьабелл вайна Яндиева поэзе идейни чулоацам.

Вахара дикадар, мегаргдар хьаэцаш, цунна новкъарле еш дар, къадеппар, шийй ха яьккха даьннар дIакъоастадеш, Iотоссаш я поэта творчество. Цо нравственни кхетам лу кагирхошта.

Лоаца язъяь хилар я Яндиева стихай белгало. Цо чIоагIа болх бу лоацацача дешашца йоккха образ оттаяра. Масала, хьаапаргья вай цун «Ши тIадам» яха стихотворени:

«Охкаеннача морхашкара
ДогIан тIадамаш легаш
санна,
Цун доккхийча
бIаргашкара
Лийгар тIадамаш, дезденна.
Уж лаьтта ца легийта велар
со,
Коанаш духьал хьекхар аз,—
«Са кулгаш, са дог доагадаь,
Iаьржача лаьтта лийгар уж».

Вай советски вахарца гIабоахаш йода Яндиева творчество, хIара денна тоалуш, лакхлуш я из. Вай теш, шийй стихаш ешараш, уж езараш гIадбуташ цо кхы а дуккха дика стихаш язъергхиларах.

Л. ЦЕЧОЕВА.

КАЗАХСКИ ССР. АЛМА-АТЕРА МОРИСА ТОРЕЗА ЦIЕРАХ ЙОЛА УЛИЦА.

П. Федорова сурт.

ТАСС фотохроника.

Ахьмад ВЕДЗИЖЕВ.

ЦIеча тIоарска фураьшк

ДУВЦАР

КIиранди а долаш паргIата вар тахан Султан. Цхьанна хIаманна тIасоцаш яцар уйла, — кхы а улларгвар, бакъда ше ергйола наб яьваьннавар, цIагIара араваргвар, — киса цхьаккха сом ахча ца хилча фу дергдар цу ара а? ХIанз а алали хьаьца массехк ди дисадар цудухьа сесагага диса ахча цIагIа эшача гIулакхка тоъал мара дацар. ТIаккха, мишта доадергдар цунах ахча? Из-м дувца эшаш а дацар.

Метта уллаше каст-каста гIаьленах кIур а боаккхаш, ше фу дича бакъахьа да ца ховш уллар из. Цкъа, кIирвенна, шийна из хIанз мара ца байча санна тIерча тховнага хьожар, тIаккха кийчлуш йоаллача шийй сесагага хьожар.

— Хьо дукха улларгволаш вий? — хьаьттар Тоитас юххера а, пенах хьалтеха доаллача кизгана хьалхашка шийй керта кIозилгаш нийс а деш. — Со базар тIа йода.

Сесага леладечунца шийй цхьаккха гIулакх доацаш санна, башха доацаш цунна бIара а хьежаш, цун хаттар ца хезача санна уллар из.

— Хьога лув хьона со, — аьлар Тоитас ше еш йола кийчо яьа яьнна, дивана тIа латта тIормиг бе а боллаш. — Дукха улларгвий хьо?

— Хьона фу башха да из? — юххера а йист хилар Султан. — Кхы вай сагогде дезаш бераш мичад укхаза. Сайна кIордадича хьалгIоттаргва-кх.

Из а бакъдар. Шоай шинне йоакхо елга мара кхы дагадалла хIама дацар. Дукхача шерашка ше болх баьча колхозера хьа а ваьнна массехк шу дар Султана райпо экспедиторалла болх бу. Ала йиш яцар цига луш долча алапе цунна бизза лоIам бу, дале а де хIама дацар. Кхы а дукхагIа алапи долча балха ваха моттиг корош яцар, мишта коргоргьяр из. ялх класс мара яьккха а ца хилча, йолаш цхьаккха говзал а ца хилча.

— Долче, со яхар. ХIама со чуеча дуаргда Iа, — цIагIара араьлар Тоита.

Сесаг дукха езар Султана. Бакъда, каст-каста дов эккхар царна юкъе. Султана хетачох довпашта бехке Тоита яр. «Наха санна ваха хац хьона, — цIагIа цхьа моллагIа хIама ма ийшшанге марага гIортар Тоита. — Нах шортта долаш ба, эшаш хIама доацаш бах» — оалар цо. — «Iа болх бе, хIаьта, — раьза хилацар Султан, — хьо хIана ягIа хIама хьа а ца деш». Цо беррига сатем боабора Тоита:

— Моароша кхоабаш хиннаб истий массаза а. — тIаерзар из Султана. — Со балха а яха аз хье паргIата ваккхарга хье хьеже, ма белахь хьайна саIехам. Из хургдоацар да хьона.

Шийй дагахьа сесаг бакъйора цо. Дале а цунна хетар, шийй кхы де хIама доацалга Тоитас кхета хIана дац-те аьнна. Ше хьайица алапи цхьа сом тIера ца доаккхаш дIалой цо? Лу. Цхьацца ца эшача моттигашка цо ахча доадаь моттиг йий? Яц. ТIаккха укхан фу бехк ба райпо экспедитара алапи ялх тума мара ца хилар. Укхан кара да из алапи лакхадоаккхалга?

Цудухьа дар Тоита Iоттарашта Султанага сатохалуш ца хилар а.

Сихха техача наIаро еш йолча уйлаех ваьнкхар Султан.

Араьлннай а алале юха чуера базар тIа яка Тоита. Меттара гIаттанза, ювргIана кIалхара арадайтача кулга бе йоалла гIаьле а увзаш уллар Султан хIанз а.

— Хьо вижа улле а сийсара едда маьре яха хьа йиша мара кхы дувцаш хIама-м дац укх йоккхача юрта, — аьнна, кIаттIа а боацчачох, шийй бе баьлла баьсса тIормиг лосттабаь маьнге кIал а бахийта, магIарча цIагIа хьалчуяьлар Тоита.

— Фу?... Фу дар Iа аьннар?...— тоссавенна метта юкъе урахайра Султан. — Юха алал, фу дар Iа аьннар?

— Аз-м хIама яхац, бакъда укх йоккхача юрто-м йоах хьа йиша сийсара едда маьре яхай, — аьнна, цунах шийга кхоачаш хIама доацаш санна юха а магIа чура йист хилар Тоита.

Сов цо корзагIваккхар бахьан долаш сесага дешаех тIеххьара дараш Султана ца хеза хила мегаш дар. Вешта из-м башха а дацар, цо функагIа яхе а, хинна чох кхийттавар из. Цудухьа сесаг а цо яхар а теркал а ца деш сихха барзкъаш тIадувхаш вар из.

— Селла сихвала а везац хьона цу гIулакха-м, — аьнна, шинна а кулгаца шин цIенна юкъера наIара санагIа хьа а лаьца, марага йист хилар Тоита. — Из сийссаре а ше кхоачача кхаьча хургья хьона.

Шийй лерттIа хиннар Тоита хьадийцадаларе-м селла корзагIа ца вала а мегар Султан, бакъда, човна тIа тух тоссаш санна, ше оалоала дош цунна Iатакъаргдолаш оалар сесага.

Из ше кхетадойя а, из теркал ца де гIертар Султан. ХIанз сесагаца къовсам а баьнкха кхы а укхо шийна бохам на бича а тоъарг долаш дар хIанз хьахезар.

— Хьанга дахад йоах из зуд маьре? — хьаьттар цо ше кийчвенна ваьлча. — Из хьанга яхай мукъах хой?

— Хьогара дIаиккхача укх юрта мел волчунна-м хов, — аьлар Тоитас ше латтачара меттахьа а ца хьовш. — Iазми Адам яха къонах хезавий хьона вувцаш? Из ва йоах-кх из йигар.

— Iазми Адам?..

— ХIаа... Iазми Адам. Раьза веций хьо йишас хьайна лехача найцийна.

Цкъа цIагIара араэнкха дагахьа наIаргахьа волавелар Султан. Юха а цхьа хIама дагадеча санна соцавелар.

— Йолле Гирега чехка хьавола ала, — раьза воаццаш бIарахьежар из наIара санагIа а лаьца латтача сесага.— Из санагIа дадар кхер хьо? ЧIоагIа доалл хьона из. дадар кхерам боацаш.

— Гири Султана зIамагIа вола воша вар. Султан саг а йоалаль був ваьлча денз шийй зIамагIа йолча йишийца цхьана вахар из.

— Гирех фу ду вай? — шийга яхачоа сиха йоаццаш хьаьттар Тоита.

— «Фу ду», фу ду»? — тIачайхар Султан сесага. — хьайга яхар дича ялаций хьо?

— Йоал даьра со-м, — наIаргахьа йолаелар из, — хIаьта а из сенна эш укхаза аьнна хеташ яхар аз-м.

— Е мекхаш къонахчунна даьннадац хьона аз из ишта дуте. — ше де лаьрхIачун соцам баь ваьлча санна цIенъюккъе латтача гIанда тIа Iохайра из.

— Ма хIама а дергдацар Iа,— наIарах арайоаллаш юха йист хилар Тоита. — Селла хьох кхераш хиннаваларе из йигачо югаргъяцар хьона. Цул совгIа из-м Гире ше дIаенна а хургьяр... шийна йоагIа хIама хьа а ийца.

Тайп-тайпара хIамаш дагадохийтар Султана сесага тIеххьара аьннача дешаша. «Хила мегий-те хIама нийца дIаенна, — уйла йора цо киса ши кулг а делла цIенъюккъеда хьал-Iо а волалуш. — Цу эхь дайначар-м функагIа де тарлу. Нагахь из ишта хуле йигачунга ала хIама а доацаш ма вусий со. «Хьа фу гIулакх да ма аргдий цо, хьа воша ва сога саг хьаеннар. Цунца дувца хьай хьаштдар. А, из ишта хила йиш яц. ЦIен вонкхагIа вар со ва. Вотеца дагавала веза цу гIулакха. Цо деррига кхетаду, цунна ховргда де дезар.

Из дагадохаро шийх тешавир Султан. Цунна ховра даь-воша шийгахьа хургволга. Дале а цкъа долаш долчох бокъонца кхетталца даь-вешийга хIама ца ала соцадир цо.

Гири а воалавеш Тоита чукхаьчача гIаьлен кIурах цIа а диза цIенъюккъе латтача гIанда тIа вагIар Султан.

— Хьо фу деш вагIа цIагIа Iо а хайна? — эгIазне хьаьттар цо зIамагIа волча вешийна бIара а ца хьожаш.

— Фу де деза аз? — шортта дивана тIа Iохайра Гири, Султана эгIазне хилар ше ца кхетадеш санна.

— Ай, бакъдеций сона хезар?

— Фуд из? — вIалла ше ца кхеташ санна лувш вар Гири.

— Фуд из яхилга фу мотт ба? Из зуд маьре дахар бакъдий?

— Яха маьре яхар-м да бакъ.

Кхы а чIоагIагIа эгIаз вигар Султан Гири селла сатийна хиларо. Ше вагIачара урайиккхар из.

— Адам дац хьо, адам! — вешийна хьалхашка дIа а этта тIачайхар Султан. — Эхь а хетий из къамаьл де... йиша едда маьре яхай, яхаш е еррига юрт ма еларгйий хьох, мерчешта юкъе хьо вехкарг.

— Юрт ела хIама дац цига-м. Ше раьза а йолаш везача сагага маьре мара яхайий из. — Султана эгIазвахар вIалла хьонкхалуш а дацар Гирех.

— Гой, кхы эхь а хетий? Раьза йолаш ... везача сагага... Хьо цаI хилча кхоачам ба цIен а, тайпан а сий доаде.

Султана чIоагIа лоьра ше дегабуам беш долчун дух тIа вала: Гире из ше дIаеннай, е еннаяц ха. Дале а цунах хаттар де лоархIавацар из вешийга.

— Хьа гIулакх дацар ду юкъе гIерта-м, — аьлар Султана хетачох кхийтача санна, хIанзалца йист а ца хулаш яьгIача Тоитас. — зIамагIчо ше хьайица хургья тоама хIама.

Цавашшаш веший сесага бIарахьежар Гири.

— Фу тоам, фу хIама я из? — аьлар цо. — Са-м дац царца дов, гаргало я. Царна дIалургьяр аз хIама, керда ваха хайнача сага дукха эш.

Цу дешаша геттара корзагIваьккхар Султан.

— Хье дIаваха везар хьо царга, —чуда дIа-хьа удар из. — Хьона эхь-м дацар из де а. Аз дуккхаз а яьхадар хьога, соцае цо айлаюкъе етта йорт... тIеххьара а ер хургдолга ховра сона.

— Цо айлаюкъе йорт йийтта моттиг сона-м хац, — раьза хилацзар зIамагIвола воша. — Массава а санна колхозе болх беш яр-кх Яха а.

— Колхозе, колхозе!... — дистбIара иккхар Султан.

— Кхалнаха беча балхах мала ваьхав вай ворххIе даь хана денз?

— ВорхIе дас-м шоай гIулакхаш леладаьд... Тахан массава а болх беш вах.

Из хабар кхы а кIоаргдалар кхерам болаш дар цу ханна вежарий даь-воша Байсар кхаьчавецаре.

— Ер ховш воагIий хьо, воти?— даь-вешийна хьалххашка ураэттар Султан, Гири вита а вита.

Из хаттар де эшаш дацар. Доккха хатар хинна саг мара хургвоацча тайпара цIимхареи эгIазнеи вар Байсар.

— Шийй ханнахьа хьахайта мегаций ер санна дола эхь тIаэттача? — хьаьттар цо веший воIа йоп а ца луш. — Шун даь метта виса вац со?..

— Эхь хетий укханна? — Гирена пIелг тIахьекхар Султана. — Араьльна ер чуялца сона сайна-м хIама хацар. — Тоита тешалла еха воаллаш санна цунна бIарахьежар из.

— Фу даьд оаш? — къамаьл дукха дIаьх ца деш керттера дар доладир Байсара.

— Ер... Укхо... волавеннавар Султан воша лодкъаве, бакъда даь-воша юкъе а иккха хоададир цун къамаьл.

— Хоам баьбий цар? — хьаьттар цо.

Баьбац...

Цар къамаьла юкъе а ца гIерташ, фу хила доал-те аьлча санна вагIар Гири: Цо кхетадора ераш сенга кхача гIерт, хIаьта тIеххьара дош шийй хургхиларах тешар из.

Саг воагIе, тахан малх чубизале саг юха кхачийта е тоама ши бIаь тумеи хьоалчагIийна бежани хьада ала деза.

«Хургдац хьона хетар. Мишта хет хьона гIулакх» — яхаш санна вешийна бIарахьежар Султан.

— Хьо бакълув, воти, — раьза хилар из даьвошас яхачоа. — Иштта да хьона хьаькъал дала саг хилар, — тIавийрзар Султан Гирена. — Эшшача иштта хьаотташ воти вецаре еррига юрт еларгьяр хьох, — тIатехар цо, ше вешийна луш дар хьаькъал да а мотташ.

— Сона хац ер селла дIаьх хIана даьд, — урагIеттар Гири. — Шо шиннега а цхьа хаттар-м даса: шийна везача сагага Яха маьре яхарах шоана хIана доагIа ши бIаь тума? Цунах кхетавел со.

— Вира хьоа биаб цо? — цецваьлар Байсар. — Хьона хаций из хIана доагIа?

— ХIана доагIа-м хац, вешта шоана хIама цадоагIалга-м хов,— цIенхаштта аьлар Гире.

— Хьайна ховри цаховри дита а дите укх чура аравалал. — Гирена во бIарахьежар Султан, — Кхы со кхайканза укх чу а ма веллахь.

— Со-м араваргва... Бакъда, шо тешалаш, оаш Яха маьре яхарах цхьа сом ийцалга сона хойл, дIахошуца деш дола къамаьл прокуроро дергхиларах, — сихха ниI а теха араваьлар из.

Из анхарна вIалла хургда а ца меттар дар. Гире аьннача цу дешаша ди техача санна хетийтар цу шиннена а.

— Хье раьза вар де, — аьлар юххера а Байсара — ГIулакхах аз дIаххетаваьа хьо... Вешта... Вешта со цу юкъе вац хьона. Цу жIалена функагIа де а эхь хетаргдац.

* * *

Делкъел тIехьагIа мар чувеча дивана тIа а яьнна тIолга маха боахаш ягIар Тоита. Кхыметтел дIа а хьажанзар из чувенача Султанагахь.

— ТIаккха? — йист хилар Тоита, мара леладечох дош хургдоацалга шийна хьалхе ховш хилча санна. ГIойле ярий, айлаюкъе эрна йорт а ца етташ цIагIа Iийнавалаpe.

— ХIахьий, — цо яхар шийна ца хозаш санна ахчан пачка цунна юххе дивана тIа Iохкессар Султана.

ЦIаьхха тешанзар Тоита шийна юххе дивана тIа уллар ахчан пачка хиларах. Цкъа катеха сихха хьайийцар цо из, тIаккха юха а Iойиллар. Бакъда, магнито маха санна кулгаш тIаувзар ахчо. Ахчан пачка шинна бе а елла мара кIиръенна бIарахьежар из. Хьалха иштта ахча ше цIагIа чукхихьача мо ахча а, сесаго леладер а дукха теркал дацар Султана.

— Ер фу ахча да? — кхы сатохадаланзар Тоитана. — Мичара денад ер?

— Из-м тоама денна ахча дар... Яха йигачара денна ши бIаь тумз. Кхы ши устагIа а бар, уж аз вотена дIабелар.

Цкъарчоа шип устагIан а, вотена уж дIабалара а, хIанз мара дувцачун а уйла юларгйолаш яцар Тоита. Ахчан пачка, из шийгара дIаяккха гIерташ саг волаш санна, шинна бе а елла, лоацаелча санна ягIар. ТIехьагIо кхетадир цо Султана аьннар.

— Шаккхе устагIа мишта лу вотена? — раьза йоаццаш хьаьттар цо мара бIара а хьожаш. — Вай воаш дац даха дезаш.

— Из-м дош дацар. Ши устагIа мара бий уж!

— Ши устагIа яхалга фуд? — цIенхоштта эгIазъяхар Тоита. — Шин устагIа ши Iаьхар бича — биъ хул, биъне биъ Iаьхар бича — бархI хул... Цудухьа ва хьона хьо нах санна ца вахаш.

Даь-вешийна ши устагIа ше беналга Тоитана дIахайта дехке ваьннавар Султан, бакъда функагIа даь а дов эккхаргдоацаш хIама де дезар.

— Из ма дий хьона ахча... Эше устагIий а эца, кхы хьайна мел эшар а эца.

Цо жа дIадалар новкъа-м дар, дале а ахчан низ чIоагIа бар. Цудухьа, иззал ахча шийй доалахьа хиларо саIехам а баь дов ца эккхийташ сецар Тоита.

— Е деррига ахча вай воай доалахьа да-кх хIанз, — аьлар цо юххера а машаре. — ВIалла хиннадий хьога хIанзалца ши бIаь тума хиллал ахча къонаха? — хьаьттар Тоитас ахчан пачка че а йоллаш.

— Сона мичара доагIар из, — велавелар Султан ши устагIа бахьан долаш эккхар кхерам болаш хинна дов дIадийрза раьза а волаш. — Ахча кепадетташ а мичав со кхы.

— ХIанз фу дергда вай укх ахчах? — дергдолчун сихха хоадам бе ловш хьаьттар Тоитас — фу эцаргда вай?

— Хьайна товр де, хье раьза яр эца, — безаме сесага бIарахьежар Султан. — Сога хетта эшаш дац хьона, Iа даьр мегаьд.

Че йоалла ахчан пачка хьа а яьккха цунга хьежаш ягIаш цхьа юкъ яьккхар Тоитас. ХIанз бокъонца тийша яьннаяр из ахча шоай доалахь хиларах. Цудухьа сих а ца луш уйла е езар дергдолчун.

— Эггара хьалха хIамаш ютта машин эцаргья вай...

— Эггара хьалха хьайна тIаювха хIама эца еза, — аьлар Султана. — Полтув... дикагIъяр, Iайи аьхкийн ювхаю туфлеш, — цIераш яха волавелар из сесага эца дезачун.

Мара эца дезараш лоархIача хана раьза йолаш цунна бIара а хьежаш йист ца хулаш ягIар из. «Хьо веццаре фу дергдар аз» — цун дагахьа из долга ховргдар цун бIарахьажар дайначоа.

— Сабар, сабар, — юкъеиккхар из мара. ТIаккха кертера денз когашка яллалца цунна бIарахьежар из. — Хьайна вай фу эца деза хой хьона?... Эггара хьалха азиацкий иккаш эцаргья вай. ТIаккха... а, эцаргьяц, заказах хьаяйтаргья кога боаррамах. Заказах яйтараш дикагIа тов. Толажах долча зипах хачийн кочи дайта деза.... Хачий гуржий галфи йолаш хила еза, хоза тов из маIача сагага. — Мара хьалхашка ура а этта, эцаргдолчун боарам боаккхаш санна хьежар Тоита цунга. — Шера тIехкар а эца деза, геза кIаьга а долаш эпсараша леладер... Керта тIа хоза торвгья цIеча тIоарска фураьшк...

— Аьхки йIайха хург ма йий цIеча тIоарска фураьшк, — кхы сатохадаланзар Султана.

— ХIамма а дергдац, — деша хоадамбир Тоитас, — товш хилча йIайха яр аьнна сатохаргда. Цул совгIа хьоашалгIа водаш мара тIатилла а йиш мичай из...

ЦIаьхха наIарах техача хIамо еш йолча чотах йохайир Тоита. Ахчан пачка дIалочкъае кхийнадар цун юрта советера вена саг чувалале.

— Районера прокурор ва юрта совете хьо сихха дIавехаш, — аьлар веначо. Султана бIара а хьожаш. — Дукха ма га йоахар, — Султани Тоитен хинначун уйла е а дита дIавахар венар.

ХьалхагIа йист хилар даьлар Тоитага.

— Хьона мегаргьяр цIеча тIоарска фураьшк, — елхара къурдаш дора цо. — Хьона мегаргьяр гуржий галфи йола хачий, е азиацки иккаш!

Бакъда, цу массаче уйла яцар хIанз Султана еш хиннар. «Хьалххе Гире хьааьннадолаше са хIана хиланзар ер мишта хадаргда кхетаде хьаькъал» — йоахар цо шийй дагахьа.

Бийса юкъе яхача а чуванза вар прокурора кхайна вига Султан. ХIанзалца сапаргIата хиннача цIагIа готта хетар Тоитана...

А. ХАМХОЕВ

НАЬНА БЕЗАМ

Шийй берацар наьна безам
Сага дешаца оалалац,
Дег чура боагIа цун къахетам
ЦIаникха а хадаргболаш бац.

Нанас оала мерза дешаш
Бера хьамсара, гарга да.
БIаргиъайла даьлча сатем
боацаш
Наьна дог шийй бераца да.

ГIанахь, сомах шийй бера сурт
Цунна массаз а духьал латт.
Дунен ираз цун хилар ловш
Дег чур цо из боча хьест.

Цкъа цох къаьста ца висачоа
Цун хам атта бовзаргбац,
Бакъда, къасташ дег тIара дежа
Зиза меттаоттаргдац.

Шийй берацар наьна безам
Сага дешаца оалалац,
Дег чура боагIа цун къахетам
ЦIаникха а хадаргболаш бац.

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагI. 14 август, 1965 шу.

СИЙЛАХЬ-ДОККХИЙЧА ХУВЦАМИЙ НОВКЪА

Пхийтталгіча августе 20 шу дуз Корея японски империалистий Іазапа кІалхара мукъаяьккхача дийнахьа денз. Ах бІаь шу гаргарча юкъагІа «Іуйран мошала мохк» колониальни доала доаттабар Советски Эскаре, ший сийлахь-йоккха мукъабахара мисси сийлення кхоачаш а еш, дІадаьккхача цу денах корейски халкъа къаман цІей хинна дІаэттал.

«Советски Эскаро Корея мукъаяккхарои из Къилбаседен Корее хиларои, — белгалду корейски историкаша, — корейски халкъа къам мукъадаккхар дена па Іеш, болхлой класс керте а йолаш, къахьегамхой социальни хьакъехьа мукъабахара дола хьалаш а оттадир. Ишттача тІулакхаца, мукъадаккхарца цхьана хьаэттар корейски халкъа исторе чура керда юкъ».

Шоай мехка сийрда тІехьале бахьан дуккхача шерашка денале къовсам лоаттабаьча корейски коммунисташа дуккха а бола халкъа нах сарцагІбаьхар керта, демократически Корея хьалъяра. Советски Эскар цига хиларо империализман чурча реакци кІал гІолларча тийшача балхашта никъ бийхкар мехка къилбаседехьарча даькъе, нига Корея исторегІа эгтара хьалхагІара халкъа Іаьдала органаш — халкъа комитеташ дийнъенна хьалъэттар. Укхаза хІеттехьа а юкъейнхьар демократически бокъонаши паргІатонаши, аграрни реформа чакхъяьккхар, кертера производства средстваш хьа а яьха, пачхахьалкхен доалахьэ яхийтар, Уж овлангара денз дола хувцамаш дар бахьан долаш Къилбаседен Корее цхьанна а хана кхы хургдоапаш дІадаьккхал капиталистийи помещикайи Іалал.

Кхыча тайпара хьал пийсделар американски бІуво дІалаьпача Къулбехьен Корее. Дуккха а бола халкъа нах тІаккхувш дараш теркал а ца деш, США-с 1948 шера аьхки нига реакционни режим вІашагІъеллар, Іаьдал дІаделар американашца уйлаш йолча йоккхача буржуазеги помешикашкен. Цо вІаштІехьдаьккхар Корея вІашагІкъоастаелга, хІаьта цунах къама йола доакъазал а хилар, Гаьнарча Малхбоален районе дунен халкъашта юкъера кхохкам хьадухбувла моттиг а хилар.

Корейски халкъа демократически низаша 1948 шера сентябре къахьегамхой пачхахьалкхе — Корейски Халкъа - Демократически Республика йиллар. Мохк вІашагІкъоастабаро хьоаяь кризис дІалкккхарап шийна тІайоагІача хана хургдар ший карадзарап бола деррига къама лоІам бар из хьахиларах бахар.

Советски Союзо хІеттехьа а мукІарал тир къонача республика суверенитета. ТІемаш даь дьйиначул тІехьагІа корейски халкъа тІемо бахабаь боахам юхаметтаоттабе вошала хьисапе новкъостал деш хинна Советски бІу 1948 шу чакхдоаллаш Къилбаседен Корея территорера дІабаьлар.

1948—1950 шерашка КНДР-а дипломатически а, хІаьта ишта экономически культурни а бувзамаш оттадир деррига социалистически мехкашца. Цо халкъа Іаьдала чура а дунен халкъашта юкъера а позицеш чІоагІйир.

КНДР йиллараx мохк дегІабар кхыча лостаме берзар хилар. Дуккха а болча халкъа наха хІама хьа а деш къахьегар бахьан долаш хьахилар Корея исторегІа эгтара хьалхара демократически пачхахьалкхе.

1950 шера июне Корея тІом а хьоабаь, къона республика хІалакъяь дІаяккха, Къилбаседен Корее капиталистийя помешикийи Іаьдал юхаоттаде гІертар американски империализм.

Корея Къахьегама парте дуккха а бола нах оарцагІбаьхар революционни коталонаш лорае. Халкъа деррига вахар герзашца чухьелхара духьаларча къовсама карадерзадаьдар. Дуккха а эзараш болча корейски патриоташа тІемашка денале турпалален тамашаш гучаялийтар. ВІаши доттагІал долча социалистически мехкаша-вежарашха хьаллаьцар республика; цунна массе а оагІонгахьара новкъостал а деш. Халкъа Корея хьаллоаттаелар низаш цхьатарра доапача къовсама юкъе. Дунен цІаьхка а тешам белар пролетарски интернационализма низ чІоагІа хиларах а къахьегамхой шоай строяна мутІахьа хилар кхоачалургдоацаш хиларах а.

ТІемо Іалаьмате доккха зе дир республикана. Вошал долча мехкаша новкъостала кулг кховладир цунга тІом йистебаьнначул тІехьагІа из юхаметтаоттаеш. Советски Союзо КНДР-а юхалургдоацаш цхьа миллиард сом делар лоархІамегІа йола промышленни объекташ юхаметтаоттаеи керда предприятеш хьалъеи. Дуккха а болча наха шоаш юха ца кхобеш къахьегарца лоаццача хана чухь ерзайир империалисташа яь човнаш, хІаьта республика социализм хьалъе а йоаелар.

Общественни дегІаахара дерригача доакъошка КНДР лаьха толамаш Іалаьмате доккхий да. Цун халкъо Къахьегама парте кулгал а деш,

> **Халкъа Корея**
>
> **20 шу**

хьалха тІехьабиса хиннача мехках зизах гоалуш латта социалистически индустриально - аграрни пачхахьалкхе яьй.

ТІом хилалехьарча 1949 шераца нийсйича республика промышленни производство 1964 шера дегІаенай 10-зза хинна па Іеш дукхагІа. Индустриализаци еш дІадаьхад колониализм бахьан хьахинна Іазапера гІулакхаш, мехка боахама дерригача доакъошта технически реконструкци яра йола чІоагІа база йиллай. Дуккха а дукхагІа дегІаенай лаьтта леладарей хьайбайи продуктивность. ХІанз республика кхашка болх беш 20 эзар трактор я (15 нила яраш лаьрхІача). 1964 шу йистедоаллаш электрификаци яьр дукха хІама ца эшшаш ерригача юрташка — 95 процент. Юрташка тІатІа дукхагІа хьаллу вахара аьттув бела нах баха цІенош, школаш, больницаш, берий бешамаш, и. кх. дІ. Мехка къама тІабоагІа пайла духхьала укх тІехьарча шерашка, 1953 шерагара 1964 шерага кхаччалца, 8,6-ззанел дукхагІа элсамбаьннай.

Алхха кхыча тайпара сурт да хІанз а тІехьа доала тІалатташ американски марионеткаш болчеи американски бІуво доал лечеи Къулбехьен Кореерзар. Мехка из дакъа экономика а культура а дерригача доакъой хьакъехьа геттара чІоагІа лохдуш латт. США-с ткъаь шера чухь оалал даро цунна дуккхача наьха къел, боахамах дохар, террор мара, кхы цхьаккхе а хІама деннадац. Американски капиталисташа Къулбехьен Корея Іалама рузкъаш лечкъадеш довхарен массе а тайпара дала маьхала ца дувлаш лиса товараш дохкарен чотах пайдаш доах. ХІаьта къахьегамхошта цунах хулар фуд аьлча, из да Іалаьмате дукха нах бе болх боапаш бисар, нйеча хІамай маьхаш хьаьрдаьнна деддалар, масса а хана бизаал баа кхача ца хилар.

Къулбехьен Корейски доала тІалаттараша еррига шоай чурей арахьарей политика а бІарча американски империалистий хьаштаща карерзаьй. Вашингтона хьалха а даькъа Къулбехьен Вьетнаме салтий бахийтаб, «бІехача тІема» шоай хула новкъостал даьд Сеуларча ха яккха чуэттараша. Вашингтонски политикаша тІа а гІертадеш, Япенецарча переговорашка ка телаш тІехьашкабийннаб уж, «керттера договор» яхачоан цу тІара хьайоагІаш йолча, корейски халкъа хьаштаща тарлуш йоацача соглашенештеи кулгаш а ядаь.

Дукха ха йоацаш Корееи Японеи хиннача токийски бартбара духьал дуккха а нах гІувттаро тешал деш махиллара, шинна а мехка демократически низаша къьгга дика кхетаду из американски империалисташ, японски доаллераш, къулбехьен корейски клика «даггахьара раьза хилар» мел кхераме тІехьаленаш йоахкаш да. КНДР правительства хоадамболлэш бехке баьб Токио баь из мах, цунна ше мукІарал дерг ца хилар дІа а кхайкадаьд.

ТІагІортам боллаш корейски халкъа къаман хьашташ лоралеш хьал а кхоабаш, КНДР хаддаьза тІаухийт мохк машаре вІашагІтохара тІадерзадаь дола низаш. Республика правительства цкъа яь па Іеш цу оагІора ерзаяь йола конструктивни предложенеш яьй. Цо яха а яьхад, йоаха а йоах Корея къилбаседехьеи къулбехьеи юхавІашагІтохилга машара наьхъана, цхьаккхе а тайпара дола арахьара юкъе гІертилга а доацаш, шоай лоІамерча, демократически ларда тІа чакхдаккха дезилга. Цхьабакъда, КНДР лаьцача лу наьхъа масса а хана къулбехьен корейски реакционерий, керттера а американски империализма оагІонгахьара чІоагІа духьале нийслуш хьадоагІа.

Советски Союзо хувца ца луш хьалкхоаб мохк демократически ларда тІа юхавІашагІтохара тІадерзадаь дола КНДР низаш. Советски правительства цкъа кхайкадича ца Іеш дІакхайкадаьд, корейски дош — из корейски халкъо ше мара къоастаде йиш йоаца цун чура гІулакх да, аьнна. Американски империалисташа хоададаь дІадаккха деза Къулбехьен Кореяна оккупаци яр. Цигара шоай бІу дІабаккха беза, герзаш дІадахьа деза. Къулбехьен Корея гІулакхашта юкъегІертилга соцаде деза, ший къама проблемаш корейски халкъо шийна хеттача тайпара ше къестаяра духьаленаш на еш йита еза.

Советски Союзи халкъа Кореяи айххача, талхаргдоацача доттагІалла мазашца вІаши ювзаенна я, цхьатарра бокъонаш хиларей вІаши сий деш хиларей принципашка хьежжа вІаши гІулакхаш леладелга мамогга чІоагІлу пар. Шинна а пачхахьалкхенна юкъе вошала гІулакхаш леладелга хІахо а дегІадера 1961 шера Советски Союзаи Корейски Халкъа-Демократически Республиканеи юкъерча доттагІалах, вІаши гІулакхаш леладарах, вІаши новкъостал дарах долча Договора кулгаш яздаьчул тІехьагІа; цо белгалду ханза мо цу оагІонех цхьаннех герзашца тІалате вІаши новкъостал делга

Корейски Халкъа - Демократически Республиканеи Советски Союзаи юкъера вошала бувзамаш, вІаши гІулакхаш леладелга, доттагІал чІоагІдара эшаш дир укх шера февраль бетта СССР Министрий Совета Председатель А. Н. Косыгин керте а волаш советски делегаци Пхеньяне яхаро. ВІаши кхеташ хилара лоаттаме хинна переговораш йолча хана вІаши дагабийлар шинна а партенеи мехкаи юкъе доттагІала гІулакхаш леладаргеи цхьана къахьегилгеи чІоагІдара дешай хьакъехьа, хІанларча ханарча дунен халкъашта юкъерча хьала, дунен коммунистически болама дешай, оагІоний хьаштдолаш долча кхыча дешай хьакъехьа.

Советски делегаце боккхача маьхе лаьрхІар къама экономикеи культурен дегІайоалаяра гІулакхаш, керда, социалистически Корея хьалъяра Корейски Халкъа-Демократически Республика даькъа толамаш.

КНДР къама цІей деддеча дийнахьа советски наха дега тІара лов корейски доттагІашеи вежарашеи социализм хьалъяра, даькъе вІашагІтохара сийлахьа гІулакх кхоачашдаьчакхдаккхара, Гаьнарча Малхбоалехьа а деррига дунен тІа а машар чІоагІбара керда толамаш дахар.

Б. ГАФУРОВ.
СССР Іилмай Академе Азеи халкъий Института директор.

Корейски Халкъа-Демократически Республика кхашка, хаоттама хьа лаш дика хиннадеце а, чІоагІа хьийзьад дуга, хьажкІаш, кхыйола культураш.

СУРТА ТІА; (лакхехьа) Пхеньяна районерча Дончански юртбоахама кооперативе дугана оасар деш боахк.
ЦТАК—ТАСС сурт.

ЛОХЕРЧА СУРТА ТІА: Корейски Халкъа-Демократически Республика столица Пхеньян.
ТАСС фотохроника.

КЪОНАЛА ЦІЕЙ

Башха-дикача исторически хьале дезду вай, советски наха, 1965 шерара физкультурника Ди.

Дерригача халкъа къахьегама хьинар низ болаш айленнача хьалашка кийчденнад ший доккхача цІейга советски физкультурникий эскар.

Советски физически культура къоначa энтузиастий тешаме дегаш, вай физкультурно-комсомольски кагирхой чІоагІа кулгаш, дохаргдоаца доттагІал, вІаши гІо-новкъостал деш хилар — вай мехка шовзткъе итт миллион болча физкультурникаша спортивни семилетка керттера лекхар тешшаме а кастта а кхоачащдергхиларах дола тешал, вешта аьлча, чакхбоаккхаргба вай мехкарча наха юкъе физически культурей спорти дІахо дегІайоалае аьнна парте хьахьекха никъ.

Советски мехка спортивни дезал сенна накъа боагІа тахан шоай Ерригсоюзни Денна. ДІадахача шера кІезига хІама даьдац. Миллион совгІа саг тІаккхийттав физкультурникий мутІарашта, хІаьта хІанз, официальни даннех лаьрхІача, 40 миллион совгІа физкультурник ва. Уж статистика даннеш я. ЛаьрхІа варгвий шоай балха ди физзарядкаца дІадолалеш, шоаш салоІаш йоаккха ха туристски походаштеи волейболах ловзараи дІалуш, хиш тІа, Іамаш тІа, фордаш тІа гІолла лодкаш хехкаш сакъерзаш бола маллионаш нах. Цхьабакъда, уж — физкультурникаш ба! Уж ба физкультура шоай вахарах дІакъаста йиш йоаца дакъа лоархІаш болча, статистико ларх Іанза, юкъе лацанза болча нахах.

Доккхал де хІамаш долаш а шоай цІей долча дийнахьа рапорт дала хІамаш долаш а ба советски физкульрникаш.

Доккхал де хІамаш долаш ба Нохч-ГІалгІайчен физкультурникаш а. Дикача хьокхамашца баьхкар уж шоай сийрдача цІейна накъа. Шерра-шера дукхагІа хул физически культурей спорти лелаераш. ХІанз республике ба 166 эзар совгІа физкультурникаш, хІаьта парна юкъе ба бІаьш спорта мастераш, эзараш спортсменашразрядникаш.

Нагахьа санна массехк шу хьалхагІа республике леладеш спорта массехк тайпа хиннадале, хІанз кхы а юкъедаьннад кулгапа ловзаю бургац (гандбол), художественни гимнастика санна дола тайпаш а. Вай республика доазонел гаьнна арахьа йовзаш я гимнасткай Грозненски школе Іомабенна чакхбаьннача В. Смотринай, Л. Парадиевай, Н. Овчинниковай, легкоатлетий — В. Тихомировай, Ю. Андреевай цІераш.

СССР-а хьалхара моттиг яккхар духьа лелаеча яхьашка «А» класса командашта юкъе ловзаш ши команда йолаш автономни республикашта юкъе вай пхьа республика мара яц СССР-е. Из вай «Спартак» яхача общества маІача наьха волейбольни команда а я, «Терек» яха футболистий команда а я.

Вай республикера дукхагІа йола физкультурни организацеш юрташкара я. Школьникаш а тІехьа лаьрхІача царна юкъе ва бІаь эзар гаргга физкультурник, дуккха ба спортсменаш-разрядникаш, общественни физкультурни организатораш.

Грозне спортсмений сий дола традици хьал а лаьца, спортивни площадкашкеи кІалтохаргах латача кІувсаш тІеи йоаггІаш йола духьале еш ба юрташкара цар коллегаш.

Укх шера лакхерча яхьашка дакъа лоацаш дика толамаш даьхар вай общества спортсменаша. Масала, РСФСР «Урожай» яхача ДСО Центральни Совета Іай хулача традиционни спортивни ловзарашка вай республика юрташкарча спортсменаша Къилбаседа-Кавказски зоне кхоалагІа юкъара моттиг яьккхар. Цу яхьашка эгтара дикагІа дола толамаш даьхар «Урожай» яхача ДСО Республикански Совета сий хьаллоаттадеш хиннача Наьсарен-Вокзалерча кІалтохаргах латаш хиннараша а кхалнъха сборни волейбольни команде а, теннисисташеи гиревикашеи, — цу ерригача командаша призаш тела моттигаш яьхар.

Доккхал а деш йоах вай кІалтохаргах лийтача Ульбиева, Оздоева, Товказахова, Булуева, Хататаева цІераш — уж берригаш а котбаьлар «Урожай» яхача ДСО Центральни Совета яхьашка.

Къонала цІейца Нохч-ГІалгІай юрташкара беррига физкультурникаш даькъала а бувцаш, сона ловра вай республика юрташка физически культурей спорти дегІайоалаяра гІулакха юкъе доккха дакъа лоацача вай физкультура активисташа кхы а доккхагІа толамаш дахар.

Царех ва Грозненски района 1-ча Мая цІерахча колхоза физкультура коллектива председатель нов. Захаров, Наьсарен-Вокзалерча 11 шера школа физвоспитане преподаватель нов. Дидигов, № 1 йолча Уруc-Мартанерча юкъерча школа физвоспитане хьехархо нов. А. Гучигов, Калиновски винсовхоза инструктор-общественник нов. М. Джамалдинов, Наьсарерча юртбоахама техникума директор нов. М. Цокиеви Серноводски юртбоахама техникума директор нов. К. Аристови.

Тешшаме ала йиш йолаш да, дуккха эзараш болча физкультурникийи активистийи новкъосталца, физически культурей спорти юрташкарча къахьегамхой хІара дезала юкъеяхьара гІулакх вай спортивни общества кхы дикагІа толамаш доахаргхилар.

Р. ГАЗАЛИЕВ,
«Урожай» яхача ДСО республикански Совета председатела декхараш кхоачашдер.

Укх деношка Москвера цІабаьхкаб профсоюзий спартакиада финальни яхье дакъа лоацаш хиннa Нохч-ГІалгІайчен велосипедисташ.

Сурта тІа: (аьрдехьара аьттехьа) 1965 шера СССР-а сборни команда член, Нохч-ГІалгІай АССР-ей РСФСР-ей массехказа чемпион йола СССР-а спорта мастер Сергеева Валентина, РСФСР-а профсоюзий спартакиада чемпион Бутенко Геннадий, РСФСР-а профсоюзий спартакиада призер, РСФСР-а сборни команда член йола Бутенко Валентина.

И. Плиева сурт.

ТУРИЗМА—ДУКХАГІА ТЕРКО

Дукха ха я вай мехка туризм дегІаена. Хоза моттигаш йовзар дезараша хьалххе а харжа а хержа эгтара хозагІйолча моттиге дІахьо шоай отпуск. Из белггала гуш да вай Нохч-ГІалгІайчене а. Грознерча тайп-тайпарча предприятей коллективаш Каспе е Черсий-Балкхарой Сийна Іамарч долча баха ловш хул. Из дика да. Цхьабакъда, вай республике яц-теш нига санна шоатта дийнахьа е кІиран дийнахьа дика салаІа йиш йола моттигаш?

Уж санна йола моттигаш йолаш я. Масала, дукха волопадаш йолча Орга чІожа уллача Ярыш-Марды яха юрт, дика никъ тІабола Ами яха Іам, къаман культура къьнара памятникаш дола ТІаргим бердашка, дукха нах па хула Бамутара хьахараш, уж санна йола дуккха а сакъердамера моттигаш. Къахьегамхой салаІа тІаэца кийчъяь яц уж.

Дукха ха я лоам чу уллача Къизин Іам тІа туристашта салаІа моттиг ергья яха. Нийса хургІар туристашта эша хІамаш, хехка лодкаш, бийсаш яха моттиг Іелашйоре. Хала хете а из дош хІанз а цхьан кога тІа даьниадап.

Кавказа городашка автобусашца экскурси [illegible] ара гІулакх а лерттІа вІаштІехьдаьккхадап. Туризма областной Совета ший транспорт яц, хІаьта автоуправлене цу даькъе пуина новкъостал а дац. Автобусни экскурсеш вІаштІехьа а йоахаш дІакхухь автоуправлене, из деррига де дезар туризма областной Совет йоллаше а. Ишта а вешта а йиъ автобус кІезига я экскурсе ахара вай республике бахача наха кхоачамбе.

Сентябреи октябреи бетташка болх бергболаш «Горный ключ» яхача пионерски лагере турбаза хьаелла лаьрхІад туризма областной Совето. Из геттара дика гІулакх да, цхьабакъда, из тоъам бац. Республика къахьегамхошка салаІийтара йола проблема цу гІулакхо а къоастаьяц. Цу лагере 200—300 сага мара салаІа йиш хургьяц, хІаьта из геттара кІезига да. Долче, из санна йолча пионерски лагерашка яь ца Іеш керда стационарни турбазаш хьалъе еза, пул совгІа, хьатІадоагІача шера Нохч-ГІалгІай АССР-е Ерригсоюзни туристски маршрут хургйолаш хилча хІаьта а.

Ах шу дІадаьннад туристий городской клуба помещени лургья яха. Аланза Іелац кхыдолча кхоачамбоацарех а. Цхьайола коллективаш кІирандийнахьа цхьана салаІа вІашагІкхет. Цхьабакъда, экскурсе эшаш йола инвентарь па хиларах гІулакх талх. Уж роскультторга базе а яц.

Кхы цхьаькха а да. Вай мехка хозача ара, фега салаІа безам болча сага дика новкъостал хургдола Нохч-ГІалгІайчен моттигаш ювца книжка арадаккха деза ха хьатІаккхаьчай.

Ахкан туристски сезон чакхйоалаш латт, цхьабакъда, уж деррига дешаш хІанз а кІоастаданза да.

А. ПОЛЕВОЙ.
СССР туризма мастер.

Доазол дехьара

С. К. ЦАРАПКИНА ДАЬ КЪАМАЬЛ

ЖЕНЕВА, 12 август. (ТАСС). Къамий Дворецерча журналистий ассоциацес селхан шу отталир герз дІадаккхара йолча 18 пачхахьалкхен Комитетерча Советски Союза викала С. К. Царапкина сийна. Шу отталаьча нар дунен пресса, радио, телевидене йоккхагІа йолча органий 80 гаргга корреспондент.

Журналисташта хьалхашка ше къамаьл деш С. К. Царапкина белгалдаьккхар Вьетнамерча тІемо, США чакхйоахача «тІема эскалаце» политико дунен халкъашта юкъера лоаттам а, хІаьта ишта 18-не Комитето ший болх болабаь атмосфера а толхаеш, нрьеш хилар.

«Вьетнамера йоккхийча топий ди къувкъар, бомбаш ювлар, — аьлар С. К. Царапкина, — герз дІадаккхара хьакъехьарча женевски переговорашта тІехьа лекха во йиш я». ХІанзарча ханарча дунен халкъашта юкъерча лоаттамгара — Вьетнамерча, Доминикански Республикерча, Конгорча, и. кх. дІ. событешкара хьадоагІа, йоахар дІахо оратора, кхыча мехкий бІу наьха территореш тІара дІабоаккхилгеи кхыча мехкий тІема базаш дІайоахилгеи Іалашде гІертанза даллане а дарг ца хилар.

Герз дІадаккхара, цу даькъе ядерни герз дІадаккхара дешай хьакхехьа йола советски позици яшха а, аьнга, С. К. Царапкина йийцар ядерни герз дІа ца даржийтара проблема.

Цу даькъе С. К. Царапкина аьлар, американски НАТО «дуккхача оагІонашкахьарча» ядерни низий проекто а санна, ишта английски «атлантически» ядерни низий плано а тІаьуг Малхбузехьен Германе доалахьа ядерни герз хургхилара, аьнна. С. К. Царапкина дийцар ишта кхаь средашка ядерни тохкамаш делга дехкарах дола московски договор лаьттанна кІал тохкамаш дара хьакъехьа а хилийтарах дола дош а.

Журналисташа советски делегацена кертерчунга лаьча итташ долча хаттараша, харцде йиш йоацаш, тешал ду массане а дизза герз дІадаккхара а дунен халкъашта юкъера кхохкам мелбалара а тІаерзаяьйолча СССР предложенешца хьаштдолаш дунен общественность хилара.

ЯДЕРНИ ГЕРЗА ДУХЬАЛА

ТОКИО, 12 август. **ТАСС-а корреспондента Г. Гавриленка хьахойт:**

Хиросимаи Ногасакенеи атомни бомбаш йийтта ткъо шу дизарца дувзаденна селхан «Сякай бунка кайкан» яхача столични зале хьадийлад атомнии водороднии герза духьаларча конференце дунен халкъашта юкъера дакъа.

Ядерни герз дехкара тІехьарча Къама конгрессо (Тансуйкина) вІашагІъеллача цу конференце балха юкъе дакъа лоацаш ба тайп-тайпара йолча японски общественни политически организацешкара делегаташ а, хІаьта ишта СССР-ра, Индера, Англера, Францера, Монголера, Болгарера, Чехословакера, Югославера, Венгрера, профсоюзий дерригдунен федерацера баьхка викалаш а. Цун доакъашхоша дувцаргда атомнии водороднии герз дехкара тІехьарча, Вьетнамера американски агресси хьем боацаш чехка соцаяра тІехьарча, ДРВ бомбаш еттилга соцадара тІехьарча, дунен халкъашта юкъера машар чІоагІбара тІехьарча къовсама лоархІамегІа дола хІанз хьалхашка латта дешаш.

Японе профсоюзий генеральни совета цІерах конференце моаршал хаттара къамаьл дир генсовета генеральни секретара Иванс.

Конференце доакъашхошка моаршал хьаттар Японе социалистически парте викала Кацуматас.

Іуйранарча заседане конференцерча японски делегаце доклад йиг Японе машара тІехьарча болама вовзаш волча деятела профессора Моритоке.

Конференци дІахо а ший болх беш я.

ДУНЕН ХАЛКЪАШ МУТІАХЬА ДА ВЬЕТНАМА ПАТРИОТАШТА

БУДАПЕШТ. Венгерски Халкъа Республика правительствас кепа теха дІаккхайкаьй Индокитаера американски агресси шеръярца дувзаденна йола заявлени. ВНР правительствос а вай халкъо а, йоах заявлене тІа, ший интернациональни декхар кхоачаш а деш, вьетнамски халкъа дІахо а моральни, материальни, кхыдола новкъостал лоаттадергда. Американски агресси шеръяро вай декхарийла ду бакъбола американски империализмана духьалара Вьетнама къовсам кхы а хоадам боллашагІа, кхы а хьинарегІа хьалкхаба. Вьетнамски халкъа бакъ гІулакх котдаргда.

БРЮССЕЛЬ. Бельге вІашагъеллача «Вьетнама долча медицински новкъостала Комитето» мехка болхлой, демократически, профсоюзни, кагирхой организацеш тІахьнйхай къулбехьен вьетнамски патриоташта мутІахьа хилар чІоагІдара. Комитето бахаш бола нах тІахьех вьетнамски халкъа медицински новкъостал дара фонде рузкъа гулделга вІаштІехьдаккха а вьетнамски патриоташта цІий далара юкъе хьинаре дакъа лаца а.

ТОКИО. ВІашагІкхийттача Штаташка яхачара даьхене юхаенай Вьетнаме машар хилийта гІертача Японерча христианий делегаци. Делегаци хиннай Нью-Йорке, Вашингтоне, Филадельфе, Чикаго, американски кхыча городашка. Цо тІахьийхаб ДРВ-на бомбаш еттилга соцаде, Къулбехьен Вьетнамера американски бІу дІабаккха, ший хургдар шийга къоастадайта вьетнамски халкъа бокъо яла.

ДЖАКАРТА. Индонезе профсоюзий Центральни федерацес (СОБСИ) шийна чубоагІача кхоъ ах миллион болча къахьегамхой цІерах эгІазлонца бехк биллаб Вьетнамера США агрессивни тІом шербара. ВІашагІтехача Штаташа Вьетнаме хьашт долла оакхарий хьисапера гІулакхаш леладойя а царга кхерадулургдац вьетнамски халкъ а кхыча мехкий халкъаш а, йоах федерацес США президентага яхьийтача телеграмма тІа.

(ТАСС).

СОВЕТСКИ ДЕЛЕГАЦИ ПХЕНЬЯНЕ КХАЬЧАЙ

ПХЕНЬЯН, 12 август. (ТАСС). ЛаьрххІа йолча «Ил-18» яхача советски самолетаца тахан укхаза хьакхаьчай КПСС ЦК Президиума член, КПСС ЦК секретарь, СССР Министрий Совета председатела заместитель А. Н. Шелепин керте вола советски делегаци. Советски Союзерча хьышаша дакъа лоацаргда Корея мукъаяьккха 20 шу дизара цІей деддеча юкъе.

Редактора зам. А. А. МЯКИЕВ.

Нохч-ГІалгІай АССР Советски районерча Келхи яхача юрта яхача гр-кас **Ильдарова** Луизат Исраиловнас суде деннад город Махачкала, Кавказ яхача гостинице, 58-ча номере вахача ший марагара **Ильдаров** Алам Шамхаловичагара ше хьаялларах дола дош.

Дош дувцаргда Нохч-ГІалгІай АССР Советски района халкъа суде.

Гор. Грозне. Стари поселке, кор. № 8, кв. 2 вахача гр-нина **Кузнецов** Николай Никитовича суде деннад Оренбургски областа Новоорски районе. Кумак яхача юрта, ул. 9 яха ший сесаг **Кузнецова** Лидия Павловна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда город Грозне, Старопромысловски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цlеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнии, юртбоахамен, культуран, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отдел партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05467. Заказ № 4533.